

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Bougainville na cestě k nezávislosti

Barbora Císařová

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Bougainville na cestě k nezávislosti

Barbora Císařová

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů literatury.

Plzeň, duben 2024

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, PhDr. Davidu Šancovi, Ph.D., za jeho odborné rady, cenné připomínky, čas a trpělivost, které mi věnoval při jejím zpracování.

Obsah

Seznam zkratk	6
Úvod	8
1 Vymezení pojmů	11
2 Cesta k bougainvillskému separatismu	14
2.1 Počátek vzniku pan-bougainvillské identity	15
2.2 Australská správa a otevření dolu Panguna	16
2.3 Obnova secesionistických tendencí	21
3 Bougainvillská krize	26
4 Mírová smlouva a požadavky referenda	33
5 Referendum	39
6 Možnosti a limity státnosti	43
7 Mezinárodní kontext nezávislosti Bougainville	46
Závěr	49
Seznam použité literatury a pramenů	52
Resumé	59
Přílohy	61

Seznam zkratek

ABG – Autonomní bougainvillská vláda (Autonomous Bougainville Government)

ADF – Australské obranné síly (Australian Defence Force)

AGA – nezávislá společnost Applied Geology Associates

ARoB – Autonomní oblasti Bougainville (Autonomous Region of Bougainville)

BCL – těžební společnost Bougainville Copper Limited

BIG – Bougainvillská prozatímní vláda (Bougainville Interim Government)

BPA – Bougainvillská mírová dohoda (Bougainville Peace Agreement)

BRA – Bougainvillská revoluční armáda (Bougainville Revolutionary Army)

BRC – Komise pro referendum (Bougainville Referendum Commission)

BRF – Bougainvillské síly odporu (Bougainville Resistance Force)

BRSP – Projekt podpory referenda v Bougainville (Bougainville Referendum Support Project)

BSPC – Bougainvillský speciální politický výbor (Bougainville Special Political Committee)

BTG – Bougainvillská přechodná vláda (Bougainville Transitional Government)

CRA – těžební společnost Conzinc Riotinto of Australia

JSB – Společný dozorčí orgán (Joint Supervisory Body)

MA – Melanéska aliance (Melanesian Alliance)

NSPG – provinční vláda Severní Šalamouny (North Solomons Provincial Government)

PLA – Sdružení vlastníků půdy Panguna (Panguna Landowners Association)

PNG – Papua-Nová Guinea

PNGDF – Ozbrojené síly PNG (Papua New Guinea Defence Force)

RNS – Republika Severní Šalamouny (Republic of the North Solomons)

RPNGC – Královská policie Papuy-Nové Guiney (Royal Papua New Guinea Constabulary)

SPPKF – Mírové síly jižního Pacifiku (South Pacific Peacekeeping Force)

UNOMB – Pozorovatelská mise OSN v Bougainville (United Nations Observer Mission in Bougainville)

Pozn.: V seznamu nejsou uvedeny zkratky všeobecně známé.

Úvod

Bougainville, souostroví ležící v Tichém oceánu, jež je součástí státu Papua-Nová Guinea, je místem, kde se prolíná historie, politika a kultura, které vytváří komplexní příběh směřující k nezávislosti. Region, bohatý na nerostné suroviny, byl však výrazně ovlivněn sporem, který postupem času přerostl ve vznik secesionistického hnutí. To následně rozpoutalo dlouhodobý konflikt, jehož cílem se stala úplná nezávislost. Zejména až v posledních několika letech se ale Bougainville stal velmi zvučnou oblastí, která má svůj cíl již na dosah.

Navzdory tomu, že je problematika vyhlášení nezávislosti Bougainville aktuální téma, snahy o secesi se zde objevují již od minulého století. Výrazné zhoršení nálad můžeme zaznamenat především na přelomu 60. a 70. let, kdy ve spojitosti s objevem ložisek zlata a mědi na hlavním ostrově dochází k rapidnímu nárůstu nespokojenosti místních obyvatel. Nedlouho po nálezu je zde otevřen jeden z největších měděných dolů na světě, důl Panguna. Kvůli vybudování potřebné infrastruktury a zázemí pro těžbu jsou však lokální obyvatelé nuceni odejít, a to jen s malou peněžní kompenzací, která se zdaleka nevyrovnala profitu z těžby. Konflikt mezi Bougainvillany a těžební společností podporovanou Papuou-Novou Guineou vyvrcholil koncem 80. let občanskou válkou, jež trvala deset let. Ukončena byla až uzavřením mírové smlouvy, na jejímž základě Bougainville získal právo uspořádat referendum o nezávislosti. Jelikož se ale jednalo o referendum nezávazné, konečné rozhodnutí stále závisí na národním parlamentu Papuy-Nové Guineje.

Cílem práce je identifikovat příčiny snahy o secesi Bougainville. K jeho naplnění pomůže zodpovězení série výzkumných otázek, které poskytnou komplexní pohled, jež bude základem pro porozumění současné situace Bougainville a jeho budoucího vývoje. Co přispělo ke vzniku specifické bougainvillské identity? Jaké jsou zdroje a projevy separatistických tendencí? Jaké jsou možnosti, popřípadě limity nezávislosti? Jak na možnost vzniku nového státu reaguje mezinárodní prostředí?

Výzkumné otázky budou zodpovězeny pomocí využití metod a technik, jako je rešerše odborné literatury, analýza sekundárních dat, historických událostí, politických a ekonomických faktorů a sociálního kontextu. Dále je využita metoda sumarizace dat vycházejících z uskutečněného referenda a veřejných vyjádření jednotlivých zástupců a politiků Papuy-Nové Guiney a Bougainville.

Česky psaná literatura se tématu Bougainville věnuje jen zřídka. Z tohoto důvodu jsem při zhotovení této práce pracovala především s cizojazyčnými zdroji. Kapitoly zabývající se historickými faktory vychází převážně z odborných knih a časopisů. Klíčovým dílem je například kniha *Reconciliation and Architectures of Commitment: Sequencing peace in Bougainville*, od autorů Braithwaite J., Charlesworth H., Reddy P. a Dunn L., která se věnuje historickému pozadí a faktorům, které stojí za touhou Bougainville získat nezávislost. Velkým přínosem pro vznik této práce je i pohled Anthonyho J. Regana, který několik let žil a pracoval v Papui-Nové Guineji jako poradce vlády v oblasti decentralizační politiky a byl do mírového procesu v Bougainville zapojen. Jeho poznatky a zkušenosti byly proto pro zhotovení práce velmi přínosné, a je proto čerpáno hned z několika Reganových článků věnujících se jak příčinám separatismu, tak i aktuálnímu dění. Informace o probíhajícím procesu vyjednávání a referendu byly následně z velké části čerpány z odborných článků a ze zpravodajských internetových webů, které poskytují aktuální informace o dosavadním vývoji.

První kapitola se zaměřuje na definici klíčového pojmu moderní stát, jaké jsou jeho atributy, charakteristiky potřebné pro vytvoření státní entity a konkrétní způsob vzniku nového státu prostřednictvím secese. Dále se kapitola věnuje konceptu práva na sebeurčení a pojmu národní identita, které jsou zásadní pro lepší porozumění specifické situace na Bougainville. Vytyčení těchto pojmů nám následně poskytne základ pro pochopení procesu a celého vývoje směřujícího k nezávislosti.

Druhá kapitola představuje historické pozadí Bougainville se zaměřením na konkrétní události a procesy, které výrazně ovlivnily formování bougainvillské identity, a lze je současně spojit i s příčinami separatismu. Pro lepší orientaci

v problematice je tato část rozdělena do podkapitol věnujících se klíčovým rozdílností mezi Bougainville a PNG, které tuto cestu k nezávislosti začaly. Následující podkapitoly pojednávají o vlivu otevření dolu Panguna a postupném nárůstu secesionistických tendencí.

Jak nespokojenost a nesouhlas obyvatel přerostly v Bougainvillskou krizi, o tom pojednává kapitola číslo tři. Vleký konflikt, který byl po deseti letech za pomoci vnějších aktérů úspěšně ukončen až mírovou smlouvou pod podmínkou, že bude obyvatelům poskytnuta možnost vyjádřit svůj názor k potenciální nezávislosti.

Čtvrtá kapitola se zabývá referendem, jež bylo uskutečněno v roce 2019. Rozebrány jsou hlavní kroky a pohledy obou vlád a také způsob, jakým k referendu přistupovaly a nadále i přistupují jednotliví aktéři.

V páté kapitole je na základě odborných názorů o vysoké pravděpodobnosti vyhlášení nezávislosti pojednáváno o životaschopnosti Bougainville, která se odráží především od ekonomické predispozice. Předloženy jsou ale jak možnosti, tak limity, se kterými bude muset Bougainville v případě osamostatnění se pracovat, aby byl schopný dosáhnout úplné nezávislosti a soběstačnosti.

Poslední kapitola pojednává o postojích jednotlivých aktérů mezinárodního systému k možnosti vzniku nového státu. Pozornost je soustředěna na regionální aktéry, Nový Zéland a Austrálii a na rivalské mocnosti, Spojené státy americké a Čínu, které o vliv v této oblasti již delší dobu soupeří.

1 Vymezení pojmů

Vzhledem k tématu práce, které se zabývá touhou obyvatel Bougainville vyhlásit nezávislost na státu PNG, považuji za důležité vymezit pojem stát s potřebnými atributy státnosti, které v případě osamostatnění budou hrát klíčovou roli. Státy mohou vznikat různými způsoby, jelikož se ale tato práce soustředí na separatistické tendence a nový stát by pravděpodobně vznikl prostřednictvím secese, bude i tento pojem pro snazší pochopení problematiky vysvětlen. Podstatnou roli hraje i koncept práva na sebeurčení a pojem národní identita, jejichž přítomnost je v tomto konkrétním případě značná.

Stát je základní a nejvýznamnější subjekt mezinárodního práva (Potočný – Ondřej 2003: 13). Tento pojem, jak uvádí David Miller, ale můžeme použít i k označení historické entity nebo filozofické myšlenky, zároveň tak ale lze označit i trvalé formy lidského společenství nebo moderního jevu. Jedná se tedy o široké spektrum, kterým se zabývali již filozofové, jako byl například Platón či Aristoteles (Miller a kol. 1995: 498–499). Z tohoto důvodu se proto můžeme setkat s mnohými a zcela odlišnými definicemi, které ale nelze sloučit do jedné ucelené (Kratochvíl eds. 2009: 267). Pro potřeby této práce jsou však klíčové pouze definice ve smyslu moderního politického společenství (Miller a kol. 1995: 498).

Počátky moderního státu jsou spojeny především s obdobím renesance, kdy dochází k ucelení první charakteristiky, oddělení církevní a státní moci, která dominuje veřejné sféře a prosazuje tím tak svou suverenitu. Tu můžeme vymezit jako nezávislost na jakékoliv vnitřní či vnější autoritě, která je následně demonstrována skrze monopol na legitimní užití násilí (Kratochvíl eds. 2009: 267–268). S velmi známou definicí, jež navazuje na předchozí tvrzení, přichází Max Weber, který stát definuje jako: „instituci uvnitř společnosti s monopolem na zákonné užití násilí“ (cit. dle Gordon 1999: 4). Kdybychom ale pohlíželi na definování moderního státu spíše z politického hlediska vycházejícího z práv, lze zmínit George W. F. Hegela, který stát definuje jako: „uskutečnění mravní ideje“ (cit. dle Scruton 1999: 154).

Pokud se ale tento pojem pokusíme definovat co nejjednodušeji, můžeme říci, že se jedná o politickou entitu, jež má jasně definované území se stálým obyvatelstvem, nad kterým má stát suverénní moc, a je tedy schopen území a obyvatelstvo, které reprezentuje na mezinárodní úrovni, ovládat. Zároveň ale musí být ostatními státy oficiálně uznán (Kratochvíl eds. 2009: 266).

Státy mohu vznikat a zanikat různými způsoby, samotný zánik státu je však dnes spíše historickým jevem (Potočný – Ondřej 2003: 28). Příkladem můžeme uvést rozpad Sovětského svazu nebo Jugoslávie, kdy původní stát zanikl a na jeho území posléze vznikly státy nové (Tierney 1999: 227; Hale 2000: 31). V případě Bougainville by tato situace s největší pravděpodobností ale nenastala a nový stát by nejspíše vznikl prostřednictvím secese, odtržením (Potočný – Ondřej 2003: 20–21).

Ani pojem secese však nemá jasnou a ucelenou definici, což autorům umožňuje různé interpretace (Rosůlek 2014: 19). Najdou se i autoři, kteří secesi nerozlišují od separatismu a slova zaměňují. Naopak ale autoři, jako je Allen Buchanan, mezi nimi vidí zásadní rozdíly. Separatismus je dle jejich názoru označení pro politické hnutí nebo skupinu, která se snaží dosáhnout místní autonomie a omezit tak ústřední moc státu na určitém území, které tato skupina obývá. Hlavním cílem však není svržení vlády či úplné odtržení (Buchanan 1991: 326; Rosůlek 2014: 28). Petr Radan zase na secesi nahlíží v širším pohledu a vymezuje ji jako: „vznik nového státu na území, které bylo dříve součástí existujícího státu nebo jeho koloniální jednotkou.“ (cit. dle Radan 2008, s. 18). Dle poskytnutí souhlasu původního státu ji můžeme následně dělit na dva typy, unilaterální a konsenzuální. Ke konsenzuální secesi dochází zpravidla méně často, jelikož se strany musí dohodnout na určitém závěru, jehož výsledkem je buď dohoda o oddělení daného území, nebo se k výsledku musí dojít na základě ústavního procesu. Unilaterální, jednostranná secese, je proto na základě absence souhlasu složitější a často vede k užití násilí jedné či druhé strany (Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive 2017).

Dalším důležitým pojmem v kontextu této práce je právo na sebeurčení, které pomohlo zformovat základní kámen pro vznik mnoha nových států a na jehož principu byly podpořeny secesionistické tendence na Bougainville (Scruton 1999: 138; Bohane 2019: 5). Sebeurčení lze definovat jako touhu určité skupiny vytvořit vlastní stát. Tyto touhy pak většinou vychází z pocitu národní či rasové identity, jež jsou podpořeny sdíleným územím, společným jazykem nebo náboženstvím (Scruton 1999: 138).

Národní identita je pojem, který se začíná objevovat v diskuzích mezi současnými filozofy stále častěji, a to především v souvislosti s principem politického sebeurčení. Základní myšlenka spočívá v tom, že národní skupiny, v našem případě Bougainville, často potřebují své vlastní státy, aby mohly i nadále existovat a prosperovat v konkurenčním prostředí. Existence této národní identity tak může být považována za nutnou a dostatečnou podmínku pro legitimní nárok na politické sebeurčení (Regan 2015: 418–419). Většinou není zprvu přirozená, ale vzniká jako výsledek určitého sociálního procesu (Kratochvíl eds. 2009: 97), k jehož tvorbě může přispět řada sociálních, kulturních či etnických faktorů (Regan 2015: 418).

2 Cesta k bougainvillskému separatismu

Bougainville, autonomní území Papuy-Nové Guiney, které tvoří dva hlavní ostrovy (Bougainville a Buka) a několik dalších menších ostrovů a atolů v Šalamounově moři na východ od PNG (Bohane 2019: 4). Tato oblast dnes čítá přibližně 300 000 obyvatel a od zbytku státu, jehož je součástí, se znatelně liší. Bougainville je oddělen nejen geograficky, ale i kulturně a historicky. Není tak překvapením, že se zde již během 60.–70. let 20. století začaly objevovat první pokusy o odtržení ještě předtím, než vznikla samotná PNG, které měl být Bougainville součástí (Connell 2020: 375–376). Na secesionistických snahách se neodráží jen zřetelné kulturní rozdíly, ale i následky 60leté australské správy (mezi lety 1915–1975), následné uznání nezávislosti PNG (1975) a ignorování té bougainvillské (Regan 2018: 2–3). Abychom ale plně porozuměli vzniku a rozsahu secesionistických nálad na Bougainville, které se odrážejí na vzniku provinční vlády, znění Bougainvillské mírové dohody (BPA) a na vzniku referenda o nezávislosti z roku 2019, je důležité podívat se na průběh 20. století, během kterého bougainvillská identita vznikala (Regan 2019: 15).

Tato kapitola se postupně zaměřuje na řadu proměnných, které ovlivnily Bougainvillany na jejich cestě k prosazení své nezávislosti a vzniku jednotné identity. První část se zaměřuje na rozdíly, které Bougainville odlišují od zbytku PNG, nebo poukazují na to, proč by měl být Bougainville součástí například mnohem bližších Šalamounových ostrovů. Tyto odlišnosti posléze ovlivnily vznik jednotné bougainvillské identity, která se stala klíčovým faktorem v secesních diskuzích. Dále je zvláštní pozornost věnována období druhé poloviny 20. století, kdy australská správa rozhodla o otevření měděného a zlatého dolu Panguna na hlavním ostrově, což výrazně podnítilo rozvoj těchto secesionistických tendencí. Kapitola je zakončena událostmi a příčinami, které se odrazily na postupném gradování napětí, jež vyvrcholilo v propuknutí občanské války (1988–1997/8) (Regan 2019: 15).

2.1 Počátek vzniku pan-bougainvillské identity

Už od pouhého pohledu na mapu bychom dle geografické blízkosti zařadili Bougainville spíše k Šalamounovým ostrovům než k PNG, přesto ale není jeho blízkost k ani jednomu z těchto států jednoznačná (Regan 2010). Jak již bylo zmíněno, geograficky je Bougainville mnohem blíže k Šalamounovým ostrovům (viz příloha č. 1) než k PNG (Crowther 2019: 2), od jejíhož hlavního města je vzdálen přibližně 1 000 kilometrů a jedná se tak o její nejvzdálenější provincii. Spojitost se Šalamounovými ostrovy však kromě blízkosti umocňují i mnohé kulturní a jazykové podobnosti (Regan 2010). Na druhou stranu je kulturní a jazyková různorodost na Bougainville velmi podobná rozmanitosti v PNG. Na Bougainville, které tvoří přibližně jen 2 % celkového území PNG, nalezneme kolem 21 jazyků, 8 podjazyků a 39 dialektů (Regan 2018: 3; Regan 2010). Na celém území PNG nalezneme jazykových skupin přes 850 (Ilmi 2021: 60).

Navzdory rozmanitosti jazyků zde však nalezneme významný charakteristický prvek, který většinu Bougainvillanů spojuje – tmavá barva pleti. Je znatelně tmavší než u většiny obyvatel PNG, kteří bývají občas označováni jako „rudokožci“. Významnou roli sehrála především během plantážnické éry (Connell 2020: 377) na začátku 20. století, kdy rozšíření plantážnictví pomohlo zvýšit komunikaci mezi lidmi napříč Melanésii. Odstín kůže se tak stal prvním impulsem pro vznik jednotné identity Bougainvillanů (Regan 2018: 3), kteří na pobřežních plantážích pracovali (Connell 2020: 377) nejčastěji v roli „policistů“ s úkolem zajistit bezpečnost a dohled nad „rudokožci“. Segregace na jedince s tmavší a světlejší pletí následně pomohla prohlubovat propast mezi Bougainvillany a zbytkem populace PNG (Regan 2018: 3).

Musíme ale konstatovat, že před příchodem německých kolonizátorů v roce 1884 (Ilmi 2021: 64) nejen mezi ostrovy Bougainville a Buka, ale celkově i mezi jednotlivými skupinami v této oblasti, existovala jen minimální propojenost a komunikace. Dynamika se postupně měnila až s nastupující evropskou správou na konci 19. století, kdy odpor vůči koloniálnímu režimu začal obyvatelstvo

postupně sjednocovat směrem ke vzniku pan-bougainvillské identity (Bohane 2019: 5), jež se utvářela zejména v průběhu posledních 100 let (Regan 2015: 418).

Někteří odborníci již tuto bougainvillskou identitu označují za bougainvillské etnikum, jelikož došlo k její politizaci skrze secesionistické požadavky (Regan 2015: 418). K politizaci přispěla ale i řada jiných faktorů. Kromě již uvedených (Regan 2019: 17) je třeba zmínit skutečnost, že se Bougainvillané nikdy nepovažovali za Papuánce nebo za součást PNG (Connell 2020: 377). Vliv mělo ale například i náboženství, přesněji existence dvou hlavních křesťanských církví s kořeny na Šalamounových ostrovech nebo zanedbání hospodářského vývoje na ostrovech. Nezpochybnitelný vliv na ucelení a politizaci pan-bougainvillské identity ale každopádně mělo otevření dolu Panguna (Regan 2019: 17).

2.2 Australská správa a otevření dolu Panguna

Růst bougainvillského nacionalismu byl zásadně ovlivněn snahou australské vlády nalézt na ostrově zásoby nerostných surovin, které se po prvním průzkumu v roce 1964 skutečně ve středu ostrova nalézt podařilo. Ukázalo se, že ložiska zlata a mědi jsou velmi rozsáhlá (viz příloha č. 2), což naznačovalo komerční výhodnost těžby a vidinu velkého finančního výnosu do budoucna (Braithwaite a kol. 2010: 12). Obyvatelé Bougainville však ostře nesouhlasili s jakýmkoliv zásahy do půdy a s naprostým vyloučením z veškerých rozhodovacích procesů. Narušené vztahy mezi australskou správou a Bougainvillany se v roce 1966 při diplomatické návštěvě pokoušel obnovit australský ministr zahraničních věcí Charlese Barnese. Barnese argumentoval, že navrhovaný projekt přinese prospěch pro celou PNG (Connell 2020: 378), o jejíž nezávislosti se již v 60. letech diskutovalo (Braithwaite a kol. 2010: 12). Místní obyvatelé ale nechápali, proč by měli obětovat svou zemi a bohatství ve prospěch PNG, ke které necítí žádnou sounáležitost. Nesmyslný jim přišel i argument, že jejich vlastnictví se vztahuje pouze na povrch, nikoliv na jeho podloží. Návštěva tak měla zcela opačný účinek, než se předpokládalo (Connell 2020: 378).

Navzdory výraznému nesouhlasu místních obyvatel (O'Faircheallaigh 1990: 30) byla však o rok později (1967) podepsána smlouva s těžební společností *Bougainville Copper Limited* (BCL), která začala s pomocí australské správy a ozbrojené policie postupně zabírat majetek místních obyvatel. Tyto snahy ale vyvolaly odpor a odhodlání Bougainvillanů bránit svou půdu za každou cenu (Connell 2020: 378). Místní obyvatelé se též stavěli proti skutečnosti, že z nerostů bude těžit PNG jako celek. Namísto toho Bougainvillané vnímali důl za ostrovní bohatství a klíč, který povede k rozvoji ekonomického potenciálu a nezávislosti (O'Faircheallaigh 1990: 30; Connell 2020: 378).

Společnost BCL, jejímž hlavním investorem a většinovým vlastníkem byla australská společnost *Conzinc Riotinto of Australia* (CRA) (Braithwaite a kol. 2010: 12; Connell 2020: 378), měla ale již v 60. letech poměrně vysokou úroveň společenské odpovědnosti. Ta však vycházela především z vlastního zájmu navázat dobré vztahy s PNG a jejími občany, čímž by zabránila možnému znárodnění dolu po jejím osamostatnění. BCL proto iniciovala řadu projektů k vytvoření hospodářských příležitostí a nové infrastruktury na ostrově. Financována byla například vysokoškolská stipendia pro domorodé studenty, ze kterých nevyplývaly žádné další závazky vůči společnosti. Zároveň bylo podpořeno rozšíření zemědělství a založena byla i nadace *Panguna Development Foundation*, která poskytovala kapitál pro začínající podnikatele z Bougainville. BCL zároveň souhlasila se zaplacením většiny nákladů týkajících se infrastruktury kolem dolu, což zahrnovalo: silnice, elektřinu, vodu, telekomunikace, přístavy, přistávací dráhy a bydlení pro zaměstnance (Braithwaite a kol. 2010: 12).

Zatímco výstavba dolu umožnila vybudování infrastruktury a urychlila modernizaci ostrova, nerovnosti v distribuci kompenzací a příjmů podkopávaly vztah ke správě a vedly k odcizení místních komunit (Bohene 2019). Územní správa PNG také využila příležitosti a zajistila si 20 % důlního kapitálu a licenční poplatky ve výši 1,25 % z příjmů za prodej měděného koncentrátu na dobu 42 let. Značný podíl akcií byl následně nabídnut k odkoupení i místním obyvatelům.

Nicméně není zcela jasné, kolik Bougainvillanů z akcí reálně profitovalo (Braithwaite a kol. 2010: 12).

Na svou dobu to byl z největších a nejvýnosnějších povrchových dolů na světě. Za dobu svého provozu (od roku 1972 do roku 1989) sloužil jako klíčový ekonomický zdroj, který pomohl posílit ekonomickou životaschopnost PNG po vyhlášení nezávislosti (Adams eds. 2020: 2). Během 17 let generoval důl 44 % devizových příjmů PNG a 17 % příjmů vnitřních. Z celkového zisku, který se vyšplhal téměř na 2 miliardy USD, ale Bougainville získal pouhých 5,63 %, přičemž 4,27 % získala provinční vláda po jejím vytvoření v roce 1972 a pouze 1,36 % připadlo místním vlastníkům půdy (Woodbury 2015: 5; Adams eds. 2020: 10). Pro mnohé Bougainvillany však tato malá kompenzace za všechny útrapy jednoduše nestačila a nerovnoměrné rozdělení zisků vnímali za velkou křivdu, která začala pohánět již rozjetý vlak secesionistických nálad (Woodbury 2015: 5). Skutečnost, že vyrovnání bylo nedostatečné, potvrzuje i možné porovnání s dolem v Porgeré v PNG, kde byla těžební smlouva podepsána jen o pár let později. Přesto zde majitelé půdy získali více než dvacetkrát větší podíl na výnosech než obyvatelé Bougainville (Braithwaite a kol. 2010: 13).

V důsledku nesouhlasu s otevřením dolu Panguna, který dle odhadů CRA obsahoval 900 milionů tun mědi, a blížící se nezávislosti PNG bylo 8. září 1968 uspořádáno setkání skupiny Bougainvillanů v Port Moresby. Výsledkem schůze, které se účastnili i dva ze tří členů Sněmovny reprezentantů Bougainville, bylo první oficiální vznesení požadavku uspořádat referendum, které by o budoucnosti provincie rozhodlo (Laracy 1991: 54). Leo Hannet, mluvčí této skupiny, v souvislosti s rozhodnutím Bougainvillanů vydal prohlášení, ve kterém apeloval na uskutečnění navrženého referenda do konce roku 1970. Cílem bylo rozhodnout o akceptovatelném budoucím vývoji Bougainville dle tří možných východisek. První možnost představovala kompletní nezávislost Bougainville. Druhou variantou byla nezávislost v rámci spojení se se Šalamounovými ostrovy a vytvoření zcela nové entity. Poslední možností bylo setrvání v rámci PNG. Výzva skupiny vyvolala rozsáhlé diskuze mezi vůdci bojujícími za nezávislost,

kteří tyto myšlenky šířili dál mezi komunity po celém ostrově. Pokračující argumentace na toto téma však vedla k vzrůstajícímu zájmu o secesi, která začala být vnímána jako řešení veškerých problémů (Regan 2019: 17). K secesi se veřejně přihlásila i nově vzniklá politická organizace *Napidakoe Navitu*, volně přeloženo “sjednocujeme se“. Organizace s vizí sjednocení všech občanů ostrova, nehledě na regionální příslušnost či náboženství, se pokusila prosadit uspořádání vlastního referenda v tentýž rok. Kvůli rozdílným názorům týkajícím se míry autonomie však toto úsilí skončilo neúspěchem (Connell 2020: 378; Regan 2019: 17).

Následující rok (1971) se předseda organizace *Napidakoe Navitu* a jeden ze tří zástupců Bougainville, Paul Lapun, pokusili navrhnout zákon o uspořádání referenda na Bougainville. I tento pokus se ale setkal s neúspěchem (Regan 2019: 17). Navzdory opakovaným neúspěchům se ale místní i nadále sdružovali a vytvářeli další občanská a kulturní hnutí jako například *Hahalis Welfare Society*. Zášť a odpor se pomalu zakořeňovaly stále hlouběji do společnosti, která své názory často ventilovala prostřednictvím různých konfliktů a protestů na přelomu 60. a 70. let (Bohane 2019: 5).

Neslábnoucí secesionistické tendence posléze vyústily v rozhodnutí Austrálie udělit Bougainville v roce 1972 větší rozsah pravomocí. Ani tento vstřícný krok však hnutí neuspokojil. Vztahy se i nadále zhoršovaly, a to zejména kvůli zavraždění dvou vysoce postavených bougainvillských státních úředníků téhož roku. V reakci na celou situaci byl zřízen Zvláštní politický výbor pro Bougainville (BSPC), jehož úkolem bylo jednat s papuánskou vládou o budoucnosti Bougainville v rámci PNG (Connell 2020: 378). V průběhu let 1974–1975 se ale vyjednávání setkala se zásadním problémem, když BSPC vnesla požadavek na zvýšení podílu z příjmů z dolu, na který měli Bougainvillané dle svého názoru plné právo. Stejný názor ale nesdílela PNG a ani její tehdejší premiér Micheal Somare, který v červenci 1974 nechal odstranit ústavní úpravu o provinční vládě Bougainville z téměř dokončeného návrhu ústavy o nezávislosti PNG (Regan 2019: 18). Somareho rozhodnutí spolu s rostoucím tlakem získat vyšší míru autonomie, větší podíl na těžbě a dostatečné finanční odškodnění

nakonec vedlo k ukončení veškerých jednání v květnu 1975. Vzniklá situace následně vyústila k prvnímu jednostrannému vyhlášení nezávislosti Bougainville 1. září 1975, pouhých 15 dní před oficiálním vznikem samostatného státu PNG. Vyhlášení nezávislosti pod názvem Republika Severní Šalamouny (RNS) (Connell 2020: 379) vyslalo jasný signál o touze Bougainville po sebeurčení, navzdory jeho opomíjení jak odcházející australskou správou, tak nově nastupující papuánskou správou (Bohane 2019: 5).

Jednotu a míru secesionistických nálad měla v oblasti na konci roku 1975 za úkol zhodnotit delegace vyslaná Michaelem Somarem. K jejich překvapení se však všude setkali s lidmi, kteří měli jedno společné, a to byla touha odtrhnout se od PNG. Vedení Bougainville ale i přes silné emoce zaujímalo umírněný postoj téměř bez násilných incidentů (Regan 2019: 18). Výjimkou každopádně byly události ze začátku roku 1976, které se odehrály poté, co vláda PNG odmítla vyplatit Bougainville dalších 2,7 milionu USD z licenčních poplatků za měď. Odpovědí secesionistů na zamítnutí požadavku bylo poškození vládního majetku, několika budov a leteckých přistávacích drah. Na akci vzápětí reagovala PNG vysláním policejních jednotek, které měly v jižní části ostrova obnovit pořádek. Tento krok byl později Johnem Momisem, tehdejším předsedou vládnoucí rady RNS, odsouzen a označen za invazi (Laracy 1991: 55).

I přes velkou snahu se ale za RNS žádná země ani OSN nepostavila. Dalším zklamáním byl neúspěch sjednotit se se Šalamounovými ostrovy, a to i přesto, že velká část obyvatel Šalamounových ostrovů spojení podpořila (Connell 2020: 379). Po neúspěšných snahách získat mezinárodní uznání byla jednání mezi vedoucími představiteli Bougainville a PNG opět obnovena. Výsledkem těchto půlročních rozhovorů mezi Michaelem Somarem a Johnem Momisem byla dohoda o vzniku konstitucionalizované autonomie, která byla rozšířena po celé PNG prostřednictvím provinčních vlád (Regan 2019: 18). Smlouva učinila z Bougainville provincii Severní Šalamouny, které byla umožněna větší míra autonomie, než jakou ukládal zákon o prozatímní provinční vládě z roku 1975 zbylým provinciím (Connell 2020: 379; Laracy 1991: 55). Navíc měla nově

ustanovená provinční vláda (NSPG) získat zaručený podíl z dolu Panguna ve formě 95 % příjmů z licenčních poplatků nerostných surovin, které byly do té doby odváděny papuánské vládě (Ilmi 2021: 65; Regan 2019: 18). V letech 1976–1977 byla tato částka odhadována na výši 5 milionů USD (Laracy 1991: 55). Zbývajících 5 % bylo vypláceno vlastníkům půdy (Ilmi 2021: 65). PNG doufala, že těmito ústupky předejde jakýmkoliv dalším možným hrozbám osamostatnění se a zachová tak jednotu národa, která byla v ohrožení. Další kompromisy, jako je výlučné právo vydávat zákony ve všech záležitostech týkajících se komunitních a vesnických škol, prodeje a distribuce alkoholických nápojů, kontroly veřejné zábavy, kulturních center a sportovních aktivit, místních a vesnických samospráv, vesnických soudů a trestů za vymáhání provinčních zákonů, byly postupně přijaty ve všech provinciích (Laracy 1991: 55).

2.3 Obnova secesionistických tendencí

Přestože vztahy mezi Bougainville a PNG na přelomu 70. a 80. let byly poměrně klidné, stále zde přetrvávalo určité napětí (Connel 2020: 379), a to navzdory tomu, že podpora osamostatnění se klesla. Nikdy však zcela nezmizela. NSPG byla prvotně vnímána jako dostatečná alternativa k nezávislosti (Regan 2019:18), od které obyvatelé Bougainville mnohé očekávali. Pozitivní nálady následně posílilo jmenování Johna Momise ministrem PNG odpovědným za nový systém provinční vlády v roce 1977 a založení jeho vlastní politické strany, Melanéské aliance (MA), v roce 1980. Lidé z tohoto důvodu od PNG očekávali velkou podporu autonomie NSPG. V 80. letech se nicméně důvěra začala pomalu vytrácet, a to zejména poté, co si Bougainvillané začali uvědomovat, že má NSPG omezené pravomoci v zásadních oblastech týkajících se těžby, půdy a vnitřní migrace (Regan 2017: 356). Přesvědčení, že vzdát se nezávislosti bylo velkou chybou, začalo proto opět pomalu sílit (Regan 2019: 18).

Bougainville byl v 80. letech jednou z nejvyspělejších a nejbohatších provincií v celé PNG a územím s druhým nejvyšším příjmem na obyvatele, který byl podpořen těžbou nerostů (Bohane 2019: 6) a pěstováním kopry a kakaa (Regan

2017: 371). Národní průměr dále překračovaly i ukazatele průměrné délky života, kojenecké úmrtnosti a vzdělanosti. Nicméně i přes tyto úspěchy na Bougainville rostla nespokojenost. Jedním z problémů byl nárůst počtu cizinců a obsazenost pracovních míst. Sami Bougainvillané tvořili jen jednu třetinu veškerého personálu dolu, jelikož obyvatelé z oblasti Arawa nebyli dostatečně kvalifikovaní. Pozice proto byly obsazovány kompetentnějšími „rudokožci“ z pevninské části PNG (Bohane 2019: 6). Obdobné třetinové zastoupení Bougainvillanů bylo i v městech Arawa a Panguna poblíž dolu. Zbývající podíl dvou třetin tvořili pracující migranti, především muži, z jiných provincií, kteří se postupně začali zapojovat i do místní politiky (Connell 1990b: 48–49). Napětí mezi těmi, kteří z těžby profitovali, a těmi, kteří ne, postupně narůstalo (Adams eds. 2020 :12).

Přetrvávajícím problémem byly i nedořešené otázky týkající se dohledu PNG nad provozem dolu a neplnění povinnosti pravidelně revidovat smlouvu o těžbě každých 7 let. Bougainvillané proto začali nabývat dojmu, že centrální vláda selhala v oblasti ochrany jejich zájmů. Ve vzduchu navíc stále visela otázka distribuce financí. Z interních dokumentů BCL vyplývá, že vláda PNG za dobu provozu obdržela na daních a licenčních poplatcích kolem 1 miliardy kina, což se rovnalo asi 20 % celkového zisku. NSPG a vlastníci půdy však každý získali pouhých 5 % z veškerých licenčních poplatků, asi 110 milionů kina (Bohane 2019: 6). Vhodnější rozdělení důlního profitu měla zaručit revize naplánovaná na rok 1981. Vláda PNG se však nedokázala s NSPG shodnout na společném stanovisku, a tak nebylo BCL co předložit a žádná revize nenastala. Stejný scénář se opakoval i v roce 1988, během druhé naplánované revize (O'Faircheallaigh 1990: 31).

Zcela zásadními se ale staly i sociální a environmentální dopady způsobené těžbou, jež ovlivňují život v provincii dodnes (Regan 2018: 3). Jelikož před samotným vybudováním dolu neexistoval žádný právní předpis, který by společnosti ukládal povinnost provést zhodnocení dopadu těžby na životní prostředí, nebyl žádný posudek proveden. Přísnějším nařízením ohledně ochrany životního prostředí se nevěnovala ani dohoda z roku 1967. Ta pouze předepsala, že odpad musí být ukládán v předem schválené oblasti přiměřeně bezpečným

způsobem, který vede k co nejmenším škodám dle možností společnosti. Navazující dohoda z roku 1971 stanovila, že BCL musí přijmout vhodná opatření, která omezí možnost zaplavení, poškození nebo likvidaci hlušiny. Též měla zajistit, že hladina mědi v hlušině zůstane patřičně nízká, aby nepoškodila okolní floru a faunu. Tyto podmínky byly nicméně dodrženy jen minimálně (Adams eds. 2020: 11).

Pro výstavbu dolu a okolní infrastruktury byla odstřelena polovina horského svahu a asi 220 hektarů tropického deštného pralesa bylo zlikvidováno pomocí jedovatého postřiku Agent Orange. Ještě před otevřením dolu se tak do řeky Kawerong dostalo 18 milionů kubických metrů různého odpadu. Největší dopad každopádně mělo hromadné ukládání odpadní horniny a hlušiny do říčního systému Jaba a Kawerong, navzdory doporučení shromažďovat odpad v nížinách v konvenčních odkladištích. Tato možnost však byla nejlevnější (Adams eds. 2020: 11) a dle původních odhadů neměla mít takový dopad, jak se nakonec ukázalo. Podle expertů mělo být 80 % hlušin odneseno vodou pryč. To se však nestalo a v moři skončilo pouhých 60 % odpadu (Vernon 2015: 269). Za 17 let bylo celkem do vodního systému vypuštěno přes 1 miliardu tun odpadu (RNZ 2022), která změnila přirozený tok řeky a zvýšila její hladinu, což vedlo k záplavám. Množství hlušiny též způsobilo převrstvení sedimentů, které vedlo k destrukci zemědělské půdy a deštného pralesa, jež byly místními denně využívány. Zaneseny byly i boční toky řeky, které se proměnily v bahnitě bažiny. Chemická kontaminace vod a přítomnost těžkých kovů následně ovlivnila i rybí populaci a možnost vodu lidmi využívat (Connell 1990b: 48). Místním tak pomalu mizela většina tradičních zdrojů pitné vody a potravy (Adams eds. 2020: 12). V následku povodní a stavbě důlní infrastruktury zmizela i řada posvátných míst a vesnic, které musely být přemístěny (Wilson 2022).

Kvůli narůstající nespokojenosti se v roce 1988 vláda PNG rozhodla zmíněné dopady prověřit skrze nezávislou novozélandskou společnost *Applied Geology Associates* (AGA), jelikož se na těžbu začaly svádět všechny nepříjemnosti, které provincii postihly. Ať už se jednalo o špatné počasí či menší

úrodu, vždy byl na vině důl. Nelze však říci, že by těžba neměla zásadní dopad na své okolí (Vernon 2015: 270). Výsledná zpráva potvrdila zničení vodních a rybích zdrojů v řece Kawerong a Jaba na několik generací nebo destrukci 3 000 hektarů půdy v údolí řeky Jaba, včetně nevratného zničení lesů, které se v oblasti nacházely (Adams eds. 2020: 12). Zároveň však zpráva uvedla, že vysoká úroveň chemického znečištění zjištěna nebyla. S tímto závěrem ale řada obyvatel nesouhlasila (Vernon 2015: 270). Svůj nesouhlas a změnu názoru týkající se podpory dolu vyjádřil i bývalý poslanec za Jižní Bougainville a ministr pro doly a energetiku, Paul Lapun. Lapun se nechal slyšet, že v době podpisu smlouvy s BCL byl stále mladý a neuvědomoval si možné následky a dopady těžby na životní prostředí. Současně však uvedl, že o nich ale nebyl ani informován (Connell 1990a: 28). Konstatoval: „Využili jste mé nevědomosti a po 18 letech zde byla velká část mé půdy vyčerpána. Co se stane, až zlato a měď skončí? Vy odejdete se svými penězi a mně zůstane neúrodná pustina [...] Když jsem byl mladý, obelhali mě a teď, když jsem starý a ještě žiji a vidím výsledek svého rozhodnutí, pláču. Koho zajímá měděný důl, když nás zabíjí?“ (Paul Lapun 1988 cit. dle Connell 1990a: 28–29).

Na výsledek šetření zareagoval i Francis Ona, tajemník Sdružení vlastníků půdy v Nové Panguně (PLA), bývalý zaměstnanec BCL a pozdější vůdce secesionistické Bougainvillské revoluční armády (BRA). Ona závěr společnosti AGA odsoudil a označil ho za „vybílání“ (O'Faircheallaigh 1990: 31; Vernon 2015: 270), jelikož definitivně zmařil zbylé naděje Bougainvillanů na dlouho očekávané finanční vyrovnání. Tento závěr tak vedl k dalšímu zvýšení míry frustrace mezi občany a k rostoucí podpoře využití násilných prostředků ze strany těch, kteří byli ochotni učinit pro zastavení těžby cokoli (Vernon 2015: 270).

Násilím vyhrožoval i Francis Ona (O'Faircheallaigh 1990: 31), který byl spolu se svou sestřenicí, Perpetuou Serero, 21. srpna 1987 zvolen do čela PLA. Obměna vedení však s sebou přinesla zásadní změnu ve fungování organizace, která se velmi lišila od původní ideje. Noví radikální vůdci prostřednictvím PLA v dubnu 1988 vznesli směrem k BCL požadavky na odškodnění ve výši 12 miliard

USD, 50% podíl na budoucích ziscích, lokalizaci společnosti a převedení jejího vlastnictví na majitele půdy do 5 let. V případě nesplnění hrozila PLA uzavřením dolu (Lasslett 2010: 146–147; Ilmi 2021: 65). BCL ale na navržené požadavky nebyla ochotna přistoupit a snažila se je co nejvíce zmírnit. Předložena byla alternativa v podobě programu, který by zajistil místním obyvatelům pracovní pozice v hodnotě 3,6 milionu USD. Nabídku ale Ona nepřijal a místo toho začal v průběhu listopadu 1988 podnikat potřebné kroky k zastavení těžby (Lasslett 2010: 147). Úplné uzavření dolu však cílem nebylo (Adams eds. 2020: 13).

3 Bougainvillská krize

Násilná sabotážní kampaň, která postupně přerostla v občanskou válku, oficiálně odstartovala 22. listopadu 1988 vstupem PLA do tzv. „druhé fáze politického programu“. Tato etapa začala vpádem ozbrojených členů skupiny do skladu výbušnin společnosti BCL (Lasslett 2010: 147), odkud byly ukradeny zásoby dynamitu. Odcizené výbušniny byly následně použity k poškození dolu a majetku společnosti (Woodbury 2015: 6), čímž vznikly škody odhadované na 750 000 USD. Po projednání situace s národní vládou BCL označila toto jednání za akt vysoce organizovaného terorismu, který si žádá okamžitou reakci. Společnost vyžadovala aktivaci mobilních národních bezpečnostních složek Královské policie Papuy-Nové Guiney (RPNGC), které by na Bougainville sjednaly pořádek, zadržely militantní vlastníky pudy a obnovily původní umírněné vedení PLA (Lasslett 2010: 147). Nasazení pořádkové policie však situaci výrazně zhoršilo, neboť se zde policejní jednotky realizovaly spíše skrze taktiku zastrašování a obtěžování nevinných civilistů (Lasslett 2010: 147–148; Ilmi 2021: 35).

Přestože byl provoz dolu po sérii útoků na krátkou dobu pozastaven, již v prosinci 1988 byla těžba opět obnovena, a to po úspěšné návštěvě ministerského vyslance PNG na začátku měsíce. Během jednání se zástupci vlády PNG podařilo s Onou vyjednat ukončení sabotážních akcí a předání zbývajících ukradených výbušnin výměnou za částečné stažení policejních oddílů a přezkoumání smluvních podmínek se společností BCL (Laracy 1991: 56; Lasslett 2010: 148). Tento klidový stav ale neměl dlouhé trvání. Již 9. prosince byla policejním komisařem Paulem Tohianem nařízena policejní razie na řadu vesnic, ve kterých se dle dostupných informací členové PLA ukrývali. Zadržet se ale podařilo pouze několik členů, mezi nimiž Ona nebyl. Prohledané vesnice byly následně vypáleny (Lasslett 2010: 148).

Neutichající násilí a konflikty jak mezi „rudokožci“ a Bougainvillany, tak mezi podporovateli PLA a jednotkami PNG, vedly k obnově organizovaného ničení majetku BCL (Lasslett 2010: 148–149) Onovými povstalci, kteří v březnu 1989 začali „oficiálně“ vystupovat pod názvem BRA, Bougainvillská revoluční

armáda (Filler 1990: 8). Důležité je ale zmínit, že členy BRA nebyli pouze mladí vlastníci půdy z PLA. Jednalo se o široké spektrum jednotlivců i skupin napříč ostrovem od náboženských skupin po zločinecké gangy. Současně tak nelze říci, že by tato „koalice“ měla jediného vůdce, i když je tak Francis Ona často prezentován (Regan 2019: 19).

Tentýž měsíc byly do provincie v reakci na nepokoje vyslány i Ozbrojené síly PNG (PNGDF), aby podpořily pořádkovou policii v uklidnění konfliktů. Vojenské nasazení sil PNG se však projevilo především v oblasti užití rozsáhlého násilí proti místním obyvatelům (Ilmi 2021: 65), což se odrazilo na eskalaci konfliktů. V následku činů PNGDF přestala naprostá většina občanů Bougainville rozlišovat protesty mířené proti těžební společnosti od protestů proti státní moci. Rozdíl již nevnímali (Filler 1990: 1). Splynutí představy o jednom společném nepříteli bylo podpořeno i skutečností, že se BCL výrazně podílela na logistické podpoře vojenských operací (Adams eds. 2020: 13).

Neúprosné užití policejní síly a rostoucí počet obětí na obou stranách rychle transformovaly konflikt z původního sporu PLA, později BRA, a BCL na všeobecné povstání (Regan 2018: 5; O'Faircheallaigh 1990: 32). Měnit se začal i pohled BRA na hlavní cíle, která se již více než o peněžní odškodnění začala zajímat o budoucí postavení Bougainville v rámci PNG. Opětovně tak byla na seznam požadavků přidána secese, která se stala hlavním cílem povstalců (O'Faircheallaigh 1990: 32) a pomohla k povstalecké armádě přilákat více podporovatelů z celé provincie (Ilmi 2021: 65). Nicméně, ne všichni souhlasili s postupy militantní BRA. „Mi saportim long tingting tasol,“ ve volném překladu: „podporuji ho v myšlenkách, ale ne ve skutcích“, tak často znělo z úst mnohých Bougainvillanů (cit. dle McIntosh 1990). Část obyvatel se i z tohoto důvodu přidala na stranu PNGDF (Bohane 2019: 7) a utvořila v průběhu roku 1990 Bougainvillské síly odporu (BRF) (Ilmi 2021: 66). Přestože i oni měli o secesi zájem, strach z možnosti, že by nezávislý Bougainville padl do rukou stoupenců BRA, které nelze korigovat, byl větší (Bohane 2019: 7).

I v PNG bylo ale na řešení situace nahlíženo různě. Zatímco premiér Rabbie Namaliu v dubnu 1989 předložil velkorysý návrh smířčího aktu v podobě Balíčku pro Bougainville, PNGDF požadovala vojenské řešení, a proto předloženou dohodu sabotovala (Premdas 2004: 239). Navzdory velké snaze se však nedařilo povstání potlačit. BRA stále nabírala na síle, rozšiřovala své řady a zintenzivňovala útoky proti společnosti (O'Faircheallaigh 1990: 32), která byla 15. května 1989 nucena těžební činnost ukončit. Pokud by tak neučila, musela by se kromě útoků potýkat i s hrozící stávkou zaměstnanců dolu, kteří se báli o své bezpečí (Filler 1990: 1). Uzavření dolu mělo každopádně zásadní dopad na hospodářství celého státu, jelikož Panguna generovala téměř polovinu příjmů z vývozu a 12 % hrubého domácího produktu. Opomenout nelze ani konec sponzorování vzdělávacích a dalších programů na ostrově, skrze které bylo vyškoleno více než 11 000 zaměstnanců a přes 400 studentů získalo vysokoškolský diplom (Braithwaite a kol. 2010: 20). Ona a zbylí vůdci však trvalé uzavření dolu neplánovali. Zbylé nerostné bohatství mělo být po vyhlášení nezávislosti využito jako hlavní zdroj příjmu, který samostatný Bougainville podpořil. Fungoval by však dle nových pravidel a se spravedlivým rozdělením příjmů (Regan 2018: 6).

V červnu byl v důsledku uzavření dolu premiérem PNG, Rabbie Namaliuem, vyhlášen výjimečný stav a navýšen počet vojenských sil z 600 na 2 000 mužů (Braithwaite a kol. 2010: 24; Laracy 1991: 56). Přesto se ale silám PNGDF stále nedařilo členy BRA v hustě zalesněném terénu dopadnout (O'Faircheallaigh 1990: 32). Jednotky tak začaly přecházet k brutálnějším metodám, což v červenci 1989 vedlo k vytvoření prvních „pečovatelských center“. Ve skutečnosti se ale jednalo o uprchlické tábory, kam armáda obyvatele Bougainville násilím přemístila poté, co vypálila desítky vesnic s asi 1 600 domy (McIntosh 1990: 22; Braithwaite a kol. 2010: 24). Místo adekvátního lidského zacházení a „péče“, jak název naznačuje, byli Bougainvillané podezřelí z napojení na BRA podrobeni mučení, znásilňování a mimosoudním popravám (Adams eds. 2020:13; Lasslett 2010: 149–150). Nejvíce zasaženi byli lidé bydlící v horách,

odkud mohli potenciálně poskytovat bougainvillské armádě potraviny, nebo vesnice, jejichž obyvatelé mohli být na BRA napojeni (Braithwaite a kol. 2010: 24). Odhadem se jednalo asi o 4 000 vesničanů.

Přetrvávající nálada bojů se nesla i zbytkem roku 1989, kdy se ani jedna ze stran nehodlala vzdát nebo ustoupit od svých požadavků. Novým impulsem však byla obměna ve vedení BRA, kdy se do čela dostal bývalý důstojník PNGDF, Samuel Kaunoa. Pod jeho vedením začala BRA opět projevovat větší aktivitu a zesílila intenzitu svých operací (Laracy 1991: 56), na což PNG v lednu následujícího roku odpověděla rozpoutáním operace *Footloose*, čímž konflikt přerostl do fáze války. Vláda PNG ale věřila, že si tímto krokem zajistí nad BRA mocenskou převahu a prostor k vyjednávání (Braithwaite a kol. 2010: 26). Realita byla však zpočátku jiná a místo předpokládaného uklidnění situace probíhaly na Bougainville po dobu dvou měsíců tvrdé boje přesahující stovku obětí na obou stranách (Laracy 1991: 56).

V březnu 1990 byla každopádně k velkému překvapení mezi BRA a PNGDF uzavřena dohoda o příměří. Jejím výsledkem bylo stažení veškerých bezpečnostních jednotek, členů policie a jiných státních zaměstnanců z provincie a přenechání kontroly nad Bougainville v rukou BRA, která měla dle dohody složit zbraně (McIntosh 1990: 22; Braithwaite a kol. 2010: 26–27; Laracy 1991: 56; Regan 2018: 6). Podmínky BRA však nesplnila a neexistoval žádný způsob, jak by ji PNG mohla k jejich naplnění donutit (Saffu 1992: 326). Odchod státních zaměstnanců rovněž znamenal uzavření národních institucí či podniků a odchod řady obyvatel, kteří nebyli bougainvillského původu (Braithwaite a kol. 2010: 27).

Stažení policejních a ozbrojených sil z Bougainville secesionisté krátce na to využili k razantnímu kroku a vyhlásili jednostrannou deklaraci nezávislosti 17. května 1990 jako Republika Me'ekamui. Ovšem ani tentokrát, podobně jako během prvního pokusu v roce 1975, nebyl Bougainville jakožto samostatný stát mezinárodně uznán (Woodbury 2015: 6). Vláda PNG na situaci, namísto podpoření dlouholetého přání obyvatel provincie, reagovala zavedením blokády ostrova, která celkově trvala 4 roky (Regan 2018: 6). Přerušeny byly veškeré lodní

i letecké dodávky zboží a služeb, včetně možnosti telefonního kontaktu, které měly vzdorující Bougainvillany přimět k podřízenosti (Laracy 1991: 56–57; Braithwaite a kol. 2010: 27). Nejvíce zásadní dopad, zejména na životy běžných lidí, měl ale nedostatek zdravotnických potřeb od května 1990 do února 1991 (Evans 1992: 45), kvůli kterému byla PNG na mezinárodním poli velmi kritizována (Braithwaite a kol. 2010: 27). Dle odhadů v přímém důsledku papuánské blokády zemřelo přes 3 000 lidí a další tisíce zbytečně trpěly kvůli nedostatku základního zdravotnického materiálu, jako je mýdlo, sterilní obvazy, léky a čisticí či desinfekční prostředky. Kvůli nedostatečné vybavenosti nemocnic tak občané museli spoléhat pouze na tradiční postupy nebo vycestovat na sousední Šalamounovy ostrovy (Evans 1992: 46).

Závažnost situace a neschopnost získat mezinárodní uznání nakonec přiměli BRA k účasti na prvních mírových rozhovorech, které zprostředkoval Nový Zéland od července do srpna 1990. Zástupci PNG a Bougainville se setkávali na palubě lodi Endeavor (Laracy 1991: 57; Saffu 1992: 326), kde došlo i k projednání a podepsání stejnojmenné dohody (Ilmi 2010: 66). Zástupce Bougainville, Joseph Kabui, a premiér PNG, Michael Somare, se v souladu s dohodou zavázali k budoucímu rozvoji mírových rozhovorů (Laracy 1991: 57), obnovení vládou poskytovaných služeb a zajištění bezpečnosti pro personál, který má tyto služby poskytovat (Saffu 1992: 326–327). Současně PNG souhlasila s doručením nezbytných zdravotnických potřeb a dalšího zboží, které na ostrově kriticky chybělo. Samotné předání bylo však BRA vnímáno značně negativně, jelikož PNG spolu s nákladem poslala i 100 příslušníků armády, kteří měli zásilku předat. Bougainvillané ale přítomnost vojáků vnímali jako přesun ozbrojených sil PNG, což naznačovalo možnost příprav na další útok. Svou roli ale hrála i možnost připsat si značné zásluhy za doručení komodit obyvatelům (Laracy 1991: 57). BRA byla ale ve výběru převzatého zboží poměrně vybíravá. Akceptováno bylo pouze palivo a léky. Potraviny byly ze strategických důvodů odmítnuty, jelikož jejich dovoz nebyl životně důležitý. Navíc jejich absence umožňovala BRA snažší

kontrolu nad obyvateli. Nejdůležitějším otázkám secese a znovuotevření dolu se zástupci BRA a PNG během rozhovorů nevěnovali (Saffu 1992: 327–328).

BRA se i nadále realizovala v řízení ostrova a zformovala svou vlastní Bougainvillskou prozatímní vládu (BIG), jejímž premiérem se stal Francis Ona. Ani poté, co získala BRA kontrolu nad ostrovem, však neměla nová vláda, ovládaná kmenem Nasioi, ani Ona kompletní vliv nad všemi členy BRA (Ilmi 2010: 66; Woodbury 2015: 6), kteří se rozdělili do několika segmentů soustředěných na různé zájmy. Někteří se snažili provincii skutečně pomoci a například urovnat spory mezi místními obyvateli (Lees a kol. nedatováno: 6). Jiní naopak zahájili vlastní akce mířené například proti bohatým obyvatelům, i jiných států, podporujícím PNG (Ilmi 2010: 66) či se realizovali skrze jinou trestnou činnost (Lees a kol. nedatováno: 6).

Kompletní kontrolu nad celou provincií ale BRA nikdy neměla, jelikož od září 1990 na ostrově Buka opět začala figurovat národní vláda a její jednotky, které menší ostrov postupně na základě pozvání od místních náčelníků obsadily (Woodbury 2015: 6; Saffu 1992: 327). Hlavní motivací těchto komunit k přizvání „nepřátelských“ jednotek PNG bylo odstranění BRA a zločineckých gangů, které na daném území působily. Mnoho občanů z Buka se proto přidalo na stranu odporu k BRF, kterou PNG plně vybavovala. Kontrola nad územím v Buka a okrajových částech Bougainville byla přesto stále velmi proměnlivá, jelikož vláda PNG mnohdy nedokázala ve stabilizovaných oblastech obnovit vládní služby a udržet kontrolu (Braithwaite a kol. 2010: 32–33).

Bougainvillskou krizi nadále komplikovala existence několika paralelních konfliktů na různých úrovních, které zde současně probíhaly (Regan 2019: 22). Nejednalo se pouze o válku mezi secesionistickou BRA a PNG. Další rovínou bojů byly střety mezi jednotkami BRA a odbojem BRF, které byly podporovány vládou PNG (Woodbury 2015: 6) a které postupně v konfliktu figurovaly mnohem více než samotná vláda (Boege 2018: 482). Výjimkou ale nebyly ani spory uvnitř těchto uskupení. Nejznatelnější rozkol se v BRA uskutečnil na konci 90. let, kdy se válka pomalu chýlila ke konci a strany začaly vyjednávat mírové podmínky. V tento

okamžik se část revoluční armády v čele s Onou odpojila a vytvořila hnutí *Me'ekamui*, které účast na mírovém procesu v zásadě odmítlo (Woodbury 2015: 6). Třetí a poslední rovinou byly lokální konflikty mezi samotnými Bougainvillany týkající se půdy, mezilidských vztahů a dalších faktorů na úrovni komunit (Regan 2019: 22).

4 Mírová smlouva a požadavky referenda

Cesta k finální mírové dohodě z roku 2001 byla, obdobně jako celý konflikt, velmi náročná a plná neúspěšných pokusů, jež provázely celá 90. léta (Ilmi 2010: 66). Kromě již zmíněných jako byla Dohoda o zastavení palby ze začátku roku 1989, Balíček pro Bougainville z června 1989, Dohoda o příměří z března 1990 nebo Dohoda Endeavor zprostředkovaná Novým Zélandem z roku 1990, následovaly i další nevydařené snahy o ukončení konfliktu (United Nations Development Programme nedatováno: 6).

Honiarská deklaráce zprostředkovaná Šalamounovými ostrovy z ledna 1991 byla po neúspěchu dohody Endeavor, kterou se PNG snažila využít ve snaze získat zpět kontrolu nad provincií, ale stejně neúspěšná (Saffu 1992: 327) a měla dokonce i obdobné znění. Hlavním cílem bylo ukončení nepřátelství, složení zbraní, obnovení společného fungování, včetně vládních a obchodních služeb, a návrat k normálnímu stavu. Klíčovými otázkám se ale deklaráce kvůli neslučitelnosti zájmů opět nevěnovala (Premdas 2004: 239–240). Zásadním faktorem, který se odrážel na úspěšnosti veškerých dohod, byla však nepřítomnost Francise Ony a Sama Kauony na jednání, jež následně „ospravedlňovala“ neplnění vyjednaných bodů (Saffu 1992: 327–328). V případě Honiarské deklaráce se jednalo primárně o podmínku odzbrojení BRA, na což dle Ony a Kauony neměl Joseph Kabui právo přistoupit. Dle jeho pozdějšího vyjádření ale o této podmínce sám nevěděl (Laracy 1991: 58). Porušením vyjednaných podmínek se provinila ale i PNG, když se v roce 1991 její vojsko na pokyn plukovníka Lea Nuiia nepovoleně vylodilo na severním ostrově (Saffu 1992: 328). Nejednalo se však o ojedinělý případ, kdy velitelé PNGDF jednali dle vlastního uvážení bez pokynů vlády. Naopak, takových situací stále přibývalo (Braithwaite a kol. 2010: 32).

Takzvané „třetí kolo“ rozhovorů bylo již kvůli předešlým neúspěchům podmíněno několika podmínkami. Vláda PNG vyžadovala konečné řešení klíčových politických otázek a přítomnost vůdců BRA, Francise Ony a Sama Kauony, bez jejichž účasti vyjednávání nadále odmítla. Nicméně, i BRA měla podmínku, kterou vyjednala již při uzavření Honiarské deklaráce a od které

nehodlala ustoupit. Jednalo se o přítomnost mnohonárodních sil, které se však na ustanovený termín v červenci 1991 do Honiary nedostavily. V důsledku nedodržení této zásadní podmínky se proto vůdci BRA rozhodli obnovit útoky proti vládním jednotkám. Současně se tentýž měsíc pokusil vyjednávací tým BRA na mezinárodním poli v Ženevě získat uznání pro Bougainvillany. Předním argumentem byla skutečnost, že se jedná o ohrožení menšiny bojující proti vládě, která porušuje jejich základní lidská práva. Uznání však povstalcům uděleno nebylo. Náhradní termín rozhovorů byl vzhledem k událostem opět posunut, a to ze srpna 1991 na říjen téhož roku. Ani v tuto dobu však rozhovory neproběhly a nové datum již stanoveno nebylo (Saffu 1992: 328–329). Značný posun přináší až zvolení nového papuánského premiéra, sira Juliuse Chana, v září 1994. Na rozdíl od svého předchůdce, který preferoval více agresivnější vojenskou akci, byl Chan mírovým rozhovorům vřele nakloněn. Jeho iniciativa získat podporu mezi regionálními státy pro vytvoření Mírových sil jižního Pacifiku (SPPKF) byla ale zprvu neúspěšná. Později však zásadně přispěla k realizaci mírové operace v Bougainville a vzniku SPPKF (Braithwaite a kol. 2010: 34–35), které se skládaly ze společných sil Fidžijců, Tonganů, Novozélandců, Vanuatů a obranných sil Austrálie (ADF), které operaci zaštiťovaly a vedly (Breen 2001: 37).

Chan byl ale ve svých krocích k dosažení míru, který během svého proslovu slíbil, velmi pohotový (O'Callaghan 2002: 10). Jen pár dní po svém zvolení se sešel s vůdcem BRA, Samem Kauonou, na Šalamounových ostrovech v Honiaře k prodiskutování dalšího vývoje Bougainvillské krize (Braithwaite a kol. 2010: 35–36). Výsledkem setkání bylo uzavření dokumentu *Commitment for Peace on Bougainville*, které představovalo doposud největší úspěch od začátku mírových rozhovorů (Breen 2001: 16). V některých dokumentech je tato dohoda též označována pod názvem Honiarské závazky o příměří a mírové konferenci v Arawě (Braithwaite a kol. 2010: 35). Na základě této dohody bylo určeno místo pro konání mírové konference, kterým se stalo bougainvillské město Arawa. Kromě toho byl představen i striktní časový harmonogram mírového procesu, s nejzazším datem pořádání konference do 10. října, a úkoly pro SPPKF, které se

skládaly například z vytvoření bezpečného prostředí v neutrálních zónách na ostrově či shromáždění zbraní v těchto oblastech před setkáním delegací (Breen 2001: 16–17). Druhým podepsaným dokumentem bylo ujednání o příměří, *Ceasefire Agreement*, s platností od 12. září 1994 (Sohia 2002: 21).

I přes souhlas s jednáním ale Chan i Kauona stále odmítali ustoupit ze svých požadavků. Chan zamítl jakékoliv rozhovory týkající se sebeurčení Bougainville a stažení vládních sil. Kauona naopak trval na jejich okamžitém stažení a nasazení regionálních či mezinárodních sil, které obyvatele ochrání do té doby, než bude osamostatně vyjednáno (Breen 2001: 17). Neslučitelnost podmínek, uspěchanost realizace mírových rozhovorů a vzájemná nedůvěra ale předurčily neúspěch i této mírové konference (United Nations Development Programme nedatováno: 6), které se Kauona, Ona ani Kabui už neúčastnili. Na jednání místo sebe Kauona vyslal vyššího velitele BRA, Ishmaela Toroama, čímž se ale dopustil porušení Honiarských závazků, což vedlo k navýšení nedůvěry zbylých zainteresovaných aktérů vůči BRA a Kaunovi samotnému. Přestože na konferenci nebylo rozhodnuto nic konkrétního, skutečnost, že se na místě sešlo přes 1 200 Bougainvillanů z různých skupin, kteří se zavázali k dosažení míru, se pozitivně odrazilo na budoucím vývoji vyjednávání (Braithwaite a kol. 2010: 35–36).

Znepřátelené bougainvillské frakce, BRA a BRF, ale i přes neúspěch v Arawě vyvinuly značné úsilí navázat vzájemné konverzace a ustálit lokální spory, což by vedlo k lepší vyjednávací pozici proti PNG a dosažení míru. Hlavní motivací pro zvolení umírněnějšího přístupu byl především strach z možného nevratného dopadu na rozdělení obyvatel provincie a také skutečnost, že by vyhlášení nezávislosti již nemuselo být proveditelné. Frakce proto od roku 1994 započaly neformální spolupráci, která v prosinci 1995 vyústila v organizovanější jednání v Cairns v Austrálii. Na setkání se sešli jak zástupci secesionistické BRA a jejich vlády BIG, tak představitelé BRF (Regan 2019: 22–23) a Bougainvillské přechodné vlády (BTG), které byla s Chanovou podporou v dubnu 1995 znovu obnovena (United Nations Development Programme nedatováno: 14). Kontinuita rozhovorů byla však posléze narušena, a to poté, co byla delegace BRA a BIG

během svého návratu z Cairns napadena obrannými jednotkami PNG (Ilmi 2010: 66), která postupně opět začala navyšovat své vojenské aktivity proti BRA. Útoky PNG (Regan 2019: 23) spolu s masakrem na pláži Kangu, během kterého BRA 12 příslušníků PNGDF zabila a dalších 5 uvěznila, příměří uzavřené v Arawě ale opět ukončily (Ilmi 2010: 66). Zvýšené snahy PNG byly neúspěšné. Vláda PNG se však nehodlala vzdát a v roce 1996 se rozhodla o zapojení nájemných žoldnérů, které je známé jako aféra Sandline. Ani poté ale nebylo dosaženo žádaného vítězství. Naopak, aféra vedla k bližšímu propojení frakcí a zvýšení mezinárodního tlaku na vládu PNG, aby přešla k čistě politickým procesům a upustila od užití vojenských sil (Regan 2019: 23).

K rozhovorům se po pěti neúspěšných mírových dohodách a dvou neúspěšných dohodách o příměří bougainvillské frakce, s pozdějším přizváním vlády PNG, opět navrátily v polovině roku 1997. Tentokrát se však jednalo o setkání, která započala sérii rozhovorů a jednání, která desetiletí trvající konflikt na Bougainville finálně ukončily (Tapi 2002: 24). Pod záštitou Nového Zélandu, který byl kvůli vzájemné nedůvěře vnímán jako ideální volba, byly strany ochotny znovu zasednout ke společnému jednacímu stolu. Do role prostředníka byl vybrán ministr zahraničí Nového Zélandu, Don McKinnon, kterého strany považovaly za dostatečně neutrálního a důvěryhodného. McKinnon byl následně v červnu 1997 na vzájemném setkání obeznámen s problémem, který frakce vnímaly za zcela zásadní a který zabránil dřívějšímu úspěšnému uzavření míru. Za problémem byl identifikován nedostatek času na urovnání vnitřních sporů, na jehož základě by byli Bougainvillané jako celek schopni zaujmout určité stanovisko vůči PNG a touze osamostatnit se. Na základě tohoto požadavku McKinnon pověřil bývalého novozélandského vysokého komisaře pro Papuu-Novou Guineu, Johna Hayese, aby setkání zorganizoval. Za vhodné místo byla zvolena Burnhamova vojenská základna na Novém Zélandu (United Nations Development Programme nedatováno: 6–7), kde v roce 1997 započala první fáze mírového procesu, známá jako Burnhamovy rozhovory. Celý mírový proces, který doposud probíhá, však můžeme rozdělit do tří fází (Regan 2019: 23).

První fáze, která trvala dva roky, od poloviny roku 1997 do poloviny roku 1999, se soustředila především na vybudování důvěry mezi zneprátenými BRA a BRF, k jejímuž posílení byly přijaty tři hlavní dohody. Lincolnova dohoda, která vedla ke spojení dvou vlád, BIG a BTG. Druhá a třetí dohoda se zabývaly přijetím mezinárodní intervence, jež byla rozdělena do dvou částí (Regan 2019: 23). První část podněcovala vznik neozbrojené regionální skupiny pracovníků s úkolem monitorovat příměří, které bylo oficiálně uzavřeno v dubnu 1998 (Woodbury 2015: 7), a dohlížet na klid braní. Druhá část byla zaměřena na zřízení malé pozorovatelské mise OSN UNOMB, která operovala od roku 1998 do června 2005 (Regan 2019: 23).

Druhá fáze mírového procesu, trvající od června 1999 do konce srpna 2001, byla věnována již formálnějšímu politickému jednání, na jejichž základě byla v roce 2001 podepsána Bougainvillská mírová dohoda (BPA) (Ilmi 2010: 66; United Nations Development Programme nedatováno: 7), která byla rozdělena do tří klíčových částí: autonomie, odzbrojení a referendum. Plánem bylo vytvořit autonomní oblasti Bougainville (ARoB), včetně zřízení autonomní bougainvillské vlády (ABG). Aby ale bylo možné udržet mír a zajistit bezpečnost obyvatel, musel být proveden i proces demilitarizace, a to pod záštitou OSN. Poslední oblast BPA byla věnována uskutečnění referenda o politickém statusu Bougainville s časovým omezením, minimálně 10 let od získání autonomie a maximálně 15 let po (Boege 2018: 483; Woodbury 2015: 7).

Za poslední fázi je považována doba samotné implementace mírové smlouvy, jejíž součástí je i vyhlášení referenda (Regan 2019: 24). Ani v této fázi však jednání mezi Bougainville a PNG neskončila. K dořešení zbývala příprava ústavních zákonů, které zaručí provedení BPA a jejích dalších bodů. Současně bylo ale na základě dřívější shody několik otázek ponecháno na pozdější řešení. Mezi tyto záležitosti spadalo například i ujednání o autonomie, které bylo v rámci mírové dohody koncipováno velmi ze široka, a bylo tak potřeba ho více specifikovat. Kvůli naplánovaným volbám do Národního parlamentu v polovině roku 2002, se však na jejich vypracování poměrně tlačilo. Bylo proto

rozhodnuto o vytvoření malého národního technického výboru, jenž se měl na konkretizaci a finalizaci ústavních zákonů zaměřit. Soubor změn ústavy PNG a Organický zákon o budování míru v Bougainville jsou dva ústavní zákony, které byly posléze přijaty, a to na základě dvou hlasování s podporou absolutní většiny (Regan 2003: 19–20).

Během procesu implementace byla posléze v roce 2004 přijata i Bougainvillská ústava, na jejímž základě započala třístupňová likvidace zbraní a následující rok byla zřízena ABG (Regan 2019: 24). V roce 2005 se též uskutečnily i první prezidentské volby (Boege 2018: 483), které vyhrál Joseph Kabui (Nisira 2017 :10) a volby do sněmovny reprezentantů. Datum pro konání referenda bylo vládami PNG a Bougainville ale odloženo o 15 let od podepsání mírové dohody, a to v důsledku nejednoty Bougainvillanů ohledně této otázky a vzdoru několika skupin. V roce 2016 bylo vybráno konkrétní datum pro uskutečnění referenda - 15. června 2019 (Boege 2018: 483; Regan 2018: 12).

5 Referendum

Referendum naplánované na 15. června 2019 se však velmi brzy po započetí plánování setkala s několika úskalími, která ohrožovala včasnou realizaci (Boege 2019: 519). Chaotická politika PNG, jež se vyznačovala častými změnami, hlasováními o nedůvěře a ústavní krizí (v letech 2011 až 2012) odváděla potřebnou pozornost od problému v podobě Bougainville (Regan a kol. 2022: 81). Zásadním problémem byly však chybějící finanční prostředky, které zpomalily celkové přípravy a sestavení řádného a aktualizovaného seznamu voličů (Connell 2020: 382). Takto ucelený seznam je při jeho zhotovení jedním z klíčových aspektů voleb a jeho neúplnost nebo nedostatečná aktualizace je jedním z nejčastějších problémů ovlivňujících výsledky hlasování v Melanésii (Regan a kol. 2022: 82). Nedostatek financí a nedodržení závazků vlády PNG poskytnout předem slíbené zálohy a prostředky na grant pro obnovu a rozvoj si nakonec vyžádaly zásah OSN (Connell 2020: 382; Boege 2019: 520–521), která Bougainville prostřednictvím Fondu pro budování míru (v letech 2014 až 2018) poskytla 7,15 milionu USD (Boege 2019: 521). V roce 2018 byla posléze schválena i druhá fáze finanční podpory OSN, Projekt podpory referenda v Bougainville (BRSP). Finančně se však přičinila i ABG, která poskytla předem dohodnuté prostředky (Connell 2020: 382) a přispěla částkou 148 000 USD (Boege 2019: 520–521).

Činnost Komise pro referendum (BRC), která byla zodpovědná za přípravu referenda, nemohla kvůli zmíněným komplikacím svou práci zahájit až do října 2018, přestože byla formálně založena již v předchozím roce (Boege 2019: 520; Regan a kol. 2022: 82). Navzdory značnému zpoždění ale nakonec BRC dokázala seznam ve třech fázích aktualizovat, čímž jej o 20 % navýšila na konečný počet 207 213 voličů. Současně, aby byla BRC schopná předejít případným nedostatkům seznamu, byl zaveden systém předběžného hlasování pro voliče, jež se na seznamu nevyskytovali, ale byli o svém právu hlasovat přesvědčeni. Tyto hlasy byly následně zkontrolovány a případně započteny do sčítání (Regan a kol. 2022: 82–83).

Na říjnovém zasedání v Port Moresby bylo Společným dozorčím orgánem (JSB) rozhodnuto o znění otázky a možnostech, které budou voličům po čas referenda předloženy a mezi nimiž budou moci vybírat. První možností bylo udělení „rozsáhlejší autonomie“ (Boege 2019: 519), která byla specifikovaná jako autonomie s rozsáhlejšími pravomocemi, než bylo doposud umožněno ústavním opatřením. Bougainville by například získal větší kontrolu nad zahraniční pomocí, mezinárodním obchodem, daněmi a pracovním právem. Stále by však v oblastech, jako je obrana nebo zahraniční záležitosti, byl limitován v porovnání (Connell 2020: 383) s druhou možností - „nezávislost“ (Boege 2019: 519).

V rámci příprav hlasování byla vytvořena i řada iniciativ, které měly Bougainvillanům proces a možnost volby přiblížit, jelikož přístup k informacím byl značně omezen a rozhlasová služba vysílala jen do několika mála oblastí. Byla proto neutrálními komisemi organizovaná informační setkání, která probíhala po celém regionu. Současně však probíhala i setkání organizovaná Bougainvillany nebo místními politiky, kteří volbu „nezávislost“ jednoznačně prosazovali a doporučovali ji (Connell 2020: 383). Oproti téměř jednoznačnému přesvědčení na Bougainville byla ale situace v PNG složitější. Naprostá většina papuánských politiků byla proti nezávislosti, a to většinou ze strachu z rozpadu celistvosti PNG a nastavení precedentu pro další oblasti, jako je Nové Irsko nebo Východní Nová Británie (Bohane 2019: 10–11; Kolova 2022: 24). Přesvědčení o zachování celistvosti státu aktivně prosazoval i premiér PNG, James Marape, který několik týdnů před zahájením hlasování přislíbil Bougainville 290 milionů USD na podporu místního rozvoje jako poslední pokus zvrátit již předpokládaný výsledek (McDonald 2019). Našlo se však i několik poslanců, kteří osamostatnění podporovali (Bohane 2019: 10) nebo jen referendum vnímali jako možnost, jak se jednoduše zbavit problematické provincie (Connell 2020: 383–384). Objevovaly se ale i takové názory, že pokud nebude Bougainville vyhověno, může se situace opět vyostřit (McDonald 2019). Mnoho politiků, včetně prezidenta PNG Johna Momise, si však byla vědoma silné podpory nezávislosti, a proto zdůrazňovali, že

referendum není závazné a nezávislost nebude automatická. Konečné rozhodnutí bude v rukou parlamentu PNG (Boege 2019: 525).

Hlasování, které bylo dvakrát odloženo (Regan a kol. 2022: 80), bylo posléze úspěšně realizováno v termínu od 23. listopadu do 7. prosince 2019. Během těchto několika dní k urnám v 800 volebních místnostech v Bougainville, na PNG, v Austrálii a na Šalamounových ostrovech (Payne 2019) přišlo celkem 181 067 z možných 206 731 právoplatně zapsaných voličů (Boege 2020: 545). Výsledek byl však svou jednoznačností ještě více překvapivý než vysoká účast (Kolova 2020: 23). Pro možnost „nezávislost“ hlasovalo 97, 7 % voličů, celkem 176 928. Pro možnost „rozsáhlejší autonomie“ se vyslovilo jen 3 043 hlasů (Boege 2020: 545; Kolova 2020: 23). I přes jednoznačnost hlasování ale stále nebylo o nezávislosti či jiném výsledku rozhodnuto (Nobetau 2023).

ABG a vláda PNG se doposud nacházejí v části vyjednávání, které ale má své časové omezení na základě dohody z Era Kone, jež byla premiérem PNG, Jamesem Marapem, a prezidentem ABG, Ishmaelem Toroamou, podepsána v první polovině roku 2022. Dohoda zahrnuje dva hlavní závazky. První povinností je předložení výsledku referenda parlamentu PNG, dle článku 342 ústavy PNG, nejpozději do konce roku 2023 (Nobetau 2023). Kvůli hrozbě vyslovení nedůvěry se však Marapeho vláda rozhodla výsledek parlamentu zatím nepředložit (Wiseman 2024). Zásadní vliv na zpoždění diskuzí měla však i globální pandemie, COVID-19 (Regan a kol. 2022: 85), čímž byla tato podmínka doposud nenaplněna (Wiseman 2024). Druhým závazkem je následné zahájení implementace daného rozhodnutí v rozmezí od roku 2025 do roku 2027 (Nobetau 2023).

Jak již bylo zmíněno, hlasování o ratifikaci podléhá parlamentu PNG. Samotný způsob hlasování byl však dalším sporným bodem, na kterém se strany prvotně nedokázaly dohodnout. Bougainville se snažil prosadit hlasování na základě prosté většiny hlasů, která dle nich byla dostatečná (Wiseman 2024). Ministr pro záležitosti Bougainville, Manasseh Makiba, však na základě ústavního významu problematiky prosadil hlasování na principu dvoutřetinové většiny hlasů,

která bude přijata minimálně po třech parlamentních schůzkách (Nobetau 2023). Vzhledem k opakovanému oddalování dalších fází a neshodám mezi ABG a národní vládou se stále více účastníků přiklání k myšlence zapojení moderátora, který by vzájemnou komunikaci usnadnil a pomohl by překonat dosavadní zpoždění. Současně by se jeho role a pole působení mohly následně rozšířit i mimo agendu referenda (Kolova 2022: 24; Wiseman 2024).

Nabízí se však i jiná alternativa, než je čekání na výsledek rozhodnutí národní vlády, jak již několikrát zdůraznil viceprezident pro Bougainville, Ezekiel Massat. Bougainville je již téměř hotov s vypracováním své vlastní ústavy, prostřednictvím které by mohl vyhlásit nezávislost a obejít tak PNG. Vše v mezích zákona, a navíc po vzoru PNG, která tímto způsobem nezávislost získala také (Wiseman 2024). I v tomto případě by však Bougainville zůstal omezen možností vstoupit do mezinárodního společenství jako suverénní stát. Toto omezení je způsobeno především absencí klíčových institucí nezbytných pro účinné fungování státní správy a provádění mezinárodních povinností. Je proto nezbytné, aby se Bougainville zaměřil na vybudování potřebných institucí a urychlení procesu přenášení pravomocí na ABG, jak bylo slíbeno již v roce 2001 (Nobetau 2023; Kolova 2022: 24).

6 Možnosti a limity státnosti

Navzdory nezávaznosti referenda a absenci definitivního rozhodnutí ale existuje mezi zahraničněpolitickými analytiky široký konsenzus, že bougainvillská suverenita je jen otázkou času (Knotter 2023). Jak sám Ishmael Toroama, současný bougainvillský prezident, prohlásil: „Nikdy nesmíme slevit ze svého odhodlání usilovat o nezávislý Bougainville a spokojit se s něčím menším, než pro co jsme hlasovali v referendu v roce 2019 [...] Bojovali jsme a umírali za nezávislost, uzavřeli jsme mír za nezávislost a jednomyslně jsme hlasovali pro nezávislost v mezinárodně uznávaném referendu. Je to naše božské právo a nechceme nic menšího než nezávislost pro lid Bougainville.“ (Ishmael Toroama cit. dle Harding – Pohle 2022).

Nicméně, stále zde přetrvávají obavy jak místních, tak mezinárodních aktérů, týkající se schopnosti Bougainville dosáhnout skutečné mezinárodní politické nezávislosti. Jak totiž představitelé PNG několikrát zdůraznili, autonomní oblast není z ekonomického ani institucionálního hlediska na tento krok zatím dostatečně připravena (Knotter 2023). Je proto velmi pravděpodobné, že i po dovršení nezávislosti by Bougainville zůstal závislý na pomoci metropolitních zemí a jiných partnerů, podobně jako většina malých ostrovních rozvojových států (Connell 2020: 386). Pokud by však Bougainville nezávislost vyhlásil jednostranně, získání finanční podpory by mohlo představovat problém (Knotter 2023).

Zcela relevantní otázkou, bez ohledu na budoucí status Bougainville, zůstává, jakým způsobem bude financován a zda by byl sám o sobě vůbec životaschopný (Connell 2020: 386). V současné době je ABG schopná vygenerovat jen několik milionů USD ročně (Peake – Pohle 2023), zejména skrze zemědělství a drobnou těžbu (Westerman 2019), které pokryjí asi 10 % z celkového vládního rozpočtu. Zbývajících 90 %, průměrně kolem 80–90 milionů USD, poskytují další aktéři. Hlavním poskytovatelem je PNG, která svými příspěvky zvládne pokrýt 80 % celkového rozpočtu ABG. Zbýlých 10 % zajišťují další mezinárodní aktéři, především Austrálie (Connell 2020: 386). Za rok 2022

byla bougainvillská vláda schopná na dani ze zboží a služeb vybrat něco málo přes 800 000 USD. Jedná se však o malý podíl z nákladů, které se v tomto roce vyšplhaly na 420 milionů kina, tj. asi 110 milionu USD (Laveil 2023). Navzdory pomoci se však vláda stále potýká s problémem udržet v chodu základní infrastrukturu (Peake – Pohle 2023), jejíž značná část byla během války zničena. Zasaženy byly veškeré oblasti veřejné služby, jako jsou například dopravní komunikace, zdravotní péče či školství (Woodbury 2015: 6). Časté jsou ale například i výpadky elektřiny (Peake – Pohle 2023) a nedostatečný přístup k ní. Aktuálně má k elektrické energii přístup asi jen 10 % domácností (O'Brien 2023). Hlavní dopad války však můžeme pozorovat na degradaci ekonomické situace (Woodbury 2015: 7). Pokud by se však chtěl Bougainville plně osamostatnit, musel by být dle studií schopný využít alespoň 56 % svých zdrojů, v současnosti však v následku ukončení těžby v Panguně využívá jen 6 % (Ilmi 2021: 69).

Bougainville je svou ekonomickou strukturou a omezeními značně podobný jiným malým ostrovním státům, které limituje jejich závislost na několika málo primárních produktech, malý domácí trh, nedostatek pracovních příležitostí, závislost na zahraničním kapitálu a vysoké náklady na vybudování fungující infrastruktury, zdravotnictví, školství a energetiky (Connell 2020: 386). Opomenout ale nelze ani další rizikovou oblast v podobě dopadu klimatických změn a přírodních katastrof, vůči kterým je souostroví náchylné (Peake – Pohle 2023). Přesto jsou zde ale ekonomické možnosti, v porovnání s většinou malých tichomořských ostrovních států, značné. Přeměna tohoto potenciálu na realitu je ale náročný proces, který bude vyžadovat dostatečně velký kapitál (Connell 2020: 386). Zda se otevření Panguny ale uskuteční, zůstává otázkou. Důl byl a stále je velmi sporným tématem pro mnohé místní obyvatele, kteří jeho znovuotevření v zásadě odmítají (Ilmi 2021: 71). Pokud by však k obnovení těžby došlo, vyžadovalo by to investici ve výši 5–6 miliard USD. Výstavba potřebného zázemí by ale několik let trvala a zisky by nebyly okamžité (Wilson 2022; Ilmi 2021: 69–70). Odhadovaná hodnota zlata a mědi však může dosahovat až 60 miliard USD. Vzhledem k rentabilitě dolu je pro Bougainville nyní klíčové vyhodnotit dostupné

možnosti a strategie pro maximální využití přírodního bohatství, včetně příležitosti využití zahraničních investorů. Svůj zájem již projevila například Čína (Knotter 2023; Peake – Pohle 2023).

Existují však i další odvětví, která by k bougainvillské soběstačnosti mohla přispět. Jedním z nich je rybolov. Dle odhadů vynáší roční úlovky z vod kolem Bougainville PNG až 100 milionů kina ročně, tedy asi 2,5 milionu USD, což by pro nový stát představovalo podstatný příspěvek do vládního rozpočtu (Bohane 2019: 13). Řemeslný rybolov zde však příliš rozšířený není. Nabízí se proto možnost pronájmu 200 mil dlouhé výlučné ekonomické zóny kolem souostroví, která by příjmy alespoň částečně vynahradila (Powles 2019; Connell 2020: 386). K využití se nabízí i rozsáhlé kakaové plantáže (Bohane 2019: 13), které před vypuknutím krize zajišťovaly značné příjmy. Obnoveny byly však zatím jen částečně. V neposlední řadě je zde možnost využití cestovního ruchu a turismu, který je pro ostrovní mikrostáty typicky klíčovým zdrojem příjmů. Na Bougainville však doposud turismus podporován nebyl a ani na něj nebylo cíleno. I v tomto případě bude však zprvu zapotřebí dalších investic do infrastruktury a dostupnosti letecké dopravy (Connell 2020: 386).

7 Mezinárodní kontext nezávislosti Bougainville

Navzdory vysoké pravděpodobnosti vzniku nového státu však i po uskutečnění referenda zůstává mezinárodní diplomatická aktivita vůči Bougainville skromná. Jednání mezi ABG a vládou PNG nadále pokračují a šance obnovení konfliktu je minimální. Bougainville tak momentálně nepředstavuje „akutní problém“, který by měl být přednostní prioritou, a proto se mu dostává jen omezené pozornosti. Nicméně lze očekávat, že se dosavadní neangažovanost bude postupem času měnit, jelikož se Tichomořské ostrovy stávají stále významnějším faktorem v geopolitickém soupeření mezi Čínou a Spojenými státy americkými (Peake – Pohle 2023). Vývoj situace na Bougainville ale začínají pozorně sledovat i další aktéři, převážně ti regionální, jako je Austrálie a Nový Zéland (Westerman 2019).

Zejména v posledních letech začala Čína v oblasti Tichomoří s velmi aktivní politikou k posílení ekonomických vazeb a rozšíření svých zájmů (Westerman 2019). Dlouhodobě se zajímá především o rybolov a těžbu nerostných surovin, na které jsou regionální státy bohaté. Výměnou za poskytnutí ekonomických stimulů však vyžaduje přerušování veškerých vazeb s Tchaj-wanem (Ilmi 2021: 70). Můžeme proto očekávat, že i Bougainville bude pro Čínu z hlediska strategických, hospodářských a diplomatických zájmů důležitý (Peake – Pohle 2023), a to zejména kvůli svému nerostnému bohatství (Knotter 2023). Jak několik zdrojů ale uvádí, Čína již v roce 2018 vyjádřila zájem financovat projekt ve výši 1 miliardy USD na vybudování potřebné infrastruktury. Tato investice by směřovala do oblastí cestovního ruchu, zemědělství, těžby a infrastruktury, včetně výstavby nových cest a přístavu v Torokině. Oficiálně však žádná dohoda zatím uzavřena nebyla (Crowther 2019: 3; Peake – Pohle 2023). Přítomnost a snaha čínských diplomatů navázat s bougainvillskými politiky diplomatické vztahy je však patrná (Westerman 2019).

Oproti Číně však byly západní státy, jako jsou Spojené státy americké, Nový Zéland a Austrálie, již na Bougainville o něco více aktivnější. Přestože Spojené státy a Austrálie zachovávají v zásadě neutrální přístup k otázce

budoucího statusu Bougainville, jsou spolu s Novým Zélandem klíčovými přispěvateli do celkového rozpočtu ABG (Ilmi 2021: 70; Knotter 2023).

Austrálie, jež je hlavním dárce pomoci pro Bougainville s částkou pohybující se kolem 32 milionů USD ročně (Peake – Pohle 2023), tvrdí, že bude akceptovat jakýkoliv výsledek urovnání v otázce nezávislosti. Mnoho Bougainvillanů je však o australské podpoře pro osamostatnění se přesvědčeno (BBC 2019). V tomto závěru je utvrzují i značné investice, které se australští sousedé snaží soustředit do oblastí dopravy, zdravotnictví, podpory pěstování kakaa a dalších projektů komunitního rozvoje (Peake – Pohle 2023). Ze svého programu bilaterální pomoci poskytuje Bougainville asi 12 % (Ilmi 2021: 70).

Druhým největším přispěvatelem je Nový Zéland, který se na ostrovech realizuje skrze mnoho iniciativ včetně policejního výcviku, podpory místního rozvoje (Peake – Pohle 2023) a od roku 2018 i prostřednictvím projektu „*Pacific Reset*“, který se soustředí na zmírnění změn klimatu v Tichomoří. Svou podporu však oficiálně vyjádřil i prostřednictvím blahopřejného tiskového prohlášení po úspěšném uspořádání referenda, na jehož realizaci měl velký podíl (Ilmi 2021: 70).

V neposlední řadě je zde pomoc USA, které mezi lety 2015 až 2017 investovaly do pomoci Bougainville 10 milionů USD (Peake – Pohle 2023) a v roce 2019 pomohly, spolu s Austrálií, Novým Zélandem a Japonskem, dorovnat ztrátu 2 milionů USD k uskutečnění referenda (Barrett 2019). Přesto se ale oproti ostatním aktérům drží poměrně vzadu. Příkladem tohoto tvrzení může být například skutečnost, že se žádným způsobem nepodílely na mírovém procesu. Můžeme však očekávat, že zájem o partnerství ze strany Spojených států v budoucnu bude, neboť tomu napovídá jejich dosavadní strategie v regionu. Státy se zde realizují především skrze podporu lidských práv, posilování hospodářských příležitostí, vzdělávacích výměn, environmentální otázky a námořní bezpečnost (Peake – Pohle 2023).

Zájem o partnerství však projevuje i stávající bougainvillský prezident Ishmael Toroama, což je patrné nejen z jeho veřejných prohlášení (Pohle 2023),

ale i na základě osobní návštěvy hlavního města USA, Washingtonu D. C., v roce 2023. Čas během této návštěvy Toroama využil především k setkání s významnými politickými představiteli, přičemž hlavním tématem diskuzí byla otázka budování vztahů, navázání potenciálního budoucího partnerství a hledání podpory. Napříč vyvíjenému úsilí se však USA doposud k podpoře bougainvillské nezávislosti nevyslovily. Je ale důležité, aby USA s rozhodnutím, zda být v této oblasti více aktivní, nečekaly příliš dlouho (O'Brien 2023). Rozhodujícím faktorem v oblasti uzavření partnerství mohou být i blížící se prezidentské volby, které jsou naplánované na rok 2025 (Pohle 2023). V případě výhry Toroamova oponenta se totiž může směr Bougainville zcela změnit (O'Brien 2023).

Navzdory značným omezením, které jsou zapříčiněny nedostatkem financí, si je ale Bougainville vědom i příležitostí, které geografická poloha a nerostné bohatství nabízí a hodlá těchto výhod po získání nezávislosti využít. Zda se ale nový stát, pokud vznikne, přikloní k partnerství se západními státy či Čínou, je otázkou, na jejíž odpověď si budeme muset počkat (Ilmi 2021: 70). Jak ale řekl Sam Kauona: „Bougainville je ... otevřený jak pro Austrálii, tak pro Čínu. Jsme připraveni ... a potřebujeme jejich peníze“ (cit. dle Connell 2020: 389).

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo identifikovat hlavní příčiny snah, jež vedou Bougainville již od přelomu 60./70. let k secesionistickým tendencím. K naplnění cíle měla současně pomoci série výzkumných otázek, na které práce odpovídá. Co přispělo ke vzniku specifické bougainvillské identity? Jaké jsou zdroje a projevy separatistických tendencí? Jaké jsou možnosti, popřípadě limity nezávislosti? Jak na možnost vzniku nového státu reaguje mezinárodní prostředí?

Práce začíná vymezením pojmu stát a potřebných atributů, které jsou k jeho existenci nezbytné. Jejich absence, především mezinárodního uznání, v 70. letech zabránila vzniku nového státu, Republiky Severní Šalamouny. Následně jsem za stěžejní shledala pojem secese. Jedná se o způsob, kterým může skrze odtržení se od původního státu vzniknout stát nový, a jak pravděpodobně vznikne i nezávislý Bougainville. Se secesí je úzce spojen i pojem separatismus, jehož projevy můžeme v průběhu práce pozorovat a současně sledovat i jeho postupný vývoj, který se v požadavcích Bougainvillanů projevoval. Touhu místních obyvatel ale především pohánělo právo na sebeurčení a vznik pan-bougainvillské identity. Bougainville od samého začátku nesouhlasil s přiřazením k PNG, jeho hlas však nebyl vyslyšen. Neudělení souhlasu osamostatnit se tak z Bougainville činí klasický příklad unilaterálního secesionismu, který vyústil v krvavý konflikt.

Bougainville začal usilovat o nezávislost již v 70. letech, jelikož už v té době byl do značné míry nespokojen s koloniální správou a aspiroval k politické autonomii. Mezinárodní uznání však v roce 1975 nezískal a stal se součástí nového státu, Papua-Nová Guinea. Sounáležitost ale nikdy necítil. Naopak zde můžeme identifikovat řadu rozdílů (kulturní, jazykové, náboženství, barva pleti), které poskytují hlubší vhled a pochopení původu složitých vztahů mezi těmito dvěma entitami. Tyto rozdíly následně podpořily negativní vývoj vzájemných vztahů a zaujetí odtažitého postoje Bougainvillanů ke státu, jehož byli, a doposud jsou, součástí.

Posledním a rozhodujícím krokem, který rozpoutal Bougainvillskou krizi, bylo však rozhodnutí o otevření zlatého a měděného dolu Panguna. Konflikt, který začal jako požadavek na spravedlivé rozdělení výnosů z těžby, ale postupně přerostl v secesionistické hnutí, které se zprvu těžbu snažilo zastavit sabotážními akcemi. Tyto činy a neochota BCL přistoupit na vhodnější podmínky ale podnítily válku, jež sužovala Bougainville téměř deset let. Za tuto dobu se z jedné z nejbohatších provincií v zemi stal region, který je dodnes závislý na vládní a zahraniční finanční pomoci. Nejvíce však utrpěli místní obyvatelé, kteří byli „uvěznění“ mezi neustálými boji mezi BRA či BRF, která za PNG vedla většinu bojů. Zároveň ale nelze opomenout porušování lidských práv, mučení a věznění, kterého se obě strany dopouštěly.

Navzdory sérii neúspěšných vyjednávání a pokusů o uzavření příměří se s pomocí vnějších mediátorů nakonec v roce 1998 podařilo vyjednat klid zbraní. Výsledkem vzájemných rozhovorů, které po příměří pokračovaly, bylo uzavření Bougainvillské mírové dohody v roce 2001. Součástí této dohody byla i podmínka o uspořádání referenda, ve kterém obyvatelé Bougainville získají možnost svobodně se vyslovit. Uskutečnění referenda ale předcházela složitý proces příprav, který konání referenda posunul na konec roku 2019. I přes téměř jednohlasný výsledek, kdy se pro osamostatnění se vyslovilo téměř 98 % voličů, zůstává však finální rozhodnutí na parlamentu PNG. Samotný výsledek ale parlamentu doposud předložen nebyl, a to navzdory podmínce vyplývající z dohody z Era Kone z roku 2022, která stanovovala předložení výsledků referenda do konce roku 2023. Dle mnohých expertů je ale bougainvillské osamostatnění se jen otázka času. Objevuje se také silné přesvědčení, že se místní obyvatelé po všem, co obětovali, s jiným výsledkem ani nespokojí. Je ale očividné, že s odtržením papuánská vláda (nebo alespoň její většina) nesouhlasí a stále zde vidí možnost vysoké rentability dolu. Též by se ale mohlo stát, že Bougainville nastaví určitý precedent dalším nespokojeným oblastem v zemi, které budou po národní vládě požadovat větší autonomii či úplnou nezávislost.

Nabízí se tedy jistá alternativa v podobě vyhlášení nezávislosti prostřednictvím již téměř sepsané bougainvillské ústavy. Zda by byl ale nový stát životaschopný, zůstává otázkou. Dle představitelů PNG na tento krok Bougainville zatím připravený není, a to především z ekonomického a institucionálního hlediska. Na druhou stranu, Bougainville již zkoumá výhody, které mu nabízí nevytěžené nerostné bohatství ve výši 60 miliard USD a výhodná geografické pozice v oblasti Tichomoří, která je již delší dobu místem mocenského soupeření mezi USA a Čínou. Vliv si v této oblasti ale snaží prosadit i Austrálie a Nový Zéland, které Bougainville poskytují značnou finanční pomoc. Nesmíme však opomíjet přetrvávající vnitřní problémy, které, navzdory deeskalaci, mohou kdykoliv opět eskalovat, zejména v případě osamostatnění se.

Dlouhá a složitá cesta k nezávislosti tohoto tichomořského souostroví nás proto nutí přemýšlet o jeho možné budoucnosti. Osobně si myslím a souhlasím s názory mnohých expertů, že osamostatnění je opravdu jen otázkou času. Místní obyvatelé za nezávislost bojují prakticky již přes 50 let. Dle mého přesvědčení proto věřím, že pokud PNG nepřijme jejich požadavek a bude i nadále výsledné rozhodnutí odkládat, budou obyvatelé Bougainville bojovat i nadále. Je však nezbytné, aby obě strany udržovaly otevřený dialog a společně našly vhodné řešení, které nepovede k obnovení válečného konfliktu.

Budoucnost Bougainville bude také jistě záviset na schopnosti jeho vůdců zajistit pro potenciální stát dostatečnou mezinárodní podporu a partnerství, která jim na této cestě pomohou. Klíčová ale bude i schopnost obyvatel překonat vnitřní rozpory a vybudovat stabilní a prosperující společnost. Bougainville nabízí široké spektrum možností, které může k podpoření státnosti využít. Hlavním překážkou je však opakovaně zdůrazněný nedostatek finančních prostředků, který zpomaluje proces ekonomického rozvoje. Zároveň je ale nezbytné, aby stabilita ekonomiky nezávisela výhradně jen na příjmech z těžby a byla více rozmanitá. Je tedy očividné, že místní vládu čeká ještě dlouhá cesta. Případ Bougainville je zcela určitě velmi zajímavým a inspirativním příkladem pro mnohé národy po celém světě a bude zajímavé sledovat, jak, kdy, a pokud vůbec, svého cíle dosáhne.

Seznam použité literatury a pramenů

- Adams, Keren – Kerwin, Hollie eds. (2020). *After the mine: Living with Rio Tinto's deadly legacy* (Melbourne: Human Rights Law Centre), s. 1–60.
- Barrett, Jonathan (2019). U.S. edges China out of race to fund Bougainville independence vote. *Reuters*. 16. 10. 2019 (<https://www.reuters.com/article/idUSKBN1WV17V/>, 14. 04. 2024).
- BBC (2019). *Bougainville: Will it become the world's next country?*. 21. 11. 2019 (<https://www.bbc.com/news/world-asia-50009912>, 11. 04. 2024).
- Boege, Volker (2018). Bougainville. *The Contemporary Pacific* 30 (2), s. 482–492.
- Boege, Volker (2019). Bougainville. *The Contemporary Pacific* 31 (2), s. 519–527.
- Boege, Volker (2020). Bougainville. *The Contemporary Pacific* 32 (2), s. 545–554.
- Bohane, Ben (2019). The Bougainville referendum and beyond. *Analysis* October 2019, s. 1–26.
- Braithwaite, John – Charlesworth, Hilary – Reddy, Peter – Dunn, Leah (2010). *Reconciliation and Architectures of Commitment: Sequencing peace in Bougainville* (Australia: ANU E Press).
- Breen, Bob (2001). Giving Peace a Chance: Operation Lagoon, Bougainville 1994: A Case Study of Military Action and Diplomacy. *Canberra Papers on Strategy and Defence* (142)., s. 1–113.
- Buchanan, Allen (1991). Toward a Theory of Secession. *Ethics* 101 (2), s. 322–342.
- Connell, John (1990a). Perspectives on a crisis (4). In: Polomka, Peter eds., *Bougainville: Perspectives on a Crisis* (Canberra: The Australian National University, Strategic and Defence Studies Centre), s.28–34.

- Connell, John (1990b). The Panguna mine impact (1). In: Polomka, Peter eds., *Bougainville: Perspectives on a Crisis* (Canberra: The Australian National University, Strategic and Defence Studies Centre), s. 43–53.
- Connell, John (2020). Bougainville: A New Pacific Nation?. *Small States & Territories* 3 (2), s. 375–396.
- Crowther, Stephen (2019). Separatism in the South Pacific: From Bougainville to West Papua. *Issue Brief* December 20, s. 1–6.
- Evans, Lissa (1992). The Health and Social Situation on Bougainville. In: Spriggs, Matthew – Denoon, Donald eds., *The Bougainville Crisis 1991 Update* (Bathurst: Crawford House Press), s. 45–50.
- Filler (1990). The Bougainville Rebellion, the Mining Industry and the Process of Social Disintegration in Papua New Guinea. *Canberra Anthropology* 13 (1), s.1–39.
- Gordon, Scott (1999). *Controlling the State: Constitutionalism from Ancient Athens to Today* (Cambridge: Harvard University Press).
- Hale, Henry E. (2000). The Parade of Sovereignties: Testing Theories of Secession in the Soviet Setting. *British Journal of Political Science* 30 (1), s. 31–56.
- Harding, Brian – Pohle, Camilla (2022). The Next Five Years Are Crucial for Bougainville’s Independence Bid. *United States Institute of Peace*. 12. 10. 2022 (<https://www.usip.org/publications/2022/08/next-five-years-are-crucial-bougainvilles-independence-bid>, 05. 04. 2023).
- Ilmi, Muhammad Sandy (2021). The Legitimacy of Bougainville Secession from Papua New Guinea. *Jurnal Sentris* 2 (1), s. 59–72.
- Knotter, Lucas (2023). The Bougainville Autonomous Region: Balancing Independence and Foreign Relations. *9DASHLINE* (<https://www.9dashline.com/article/the-bougainville-autonomous-region-balancing-independence-and-foreign-relations>, 31. 01. 2023).

- Kolova, Steven (2022). The Bougainville independence referendum consultations impasse. *Contemporary PNG Studies: DWU Research Journal* 37 (May), s. 20–26.
- Kratochvíl, Petr – Drulák, Petr eds. (2009). *Encyklopedie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál).
- Laracy, Hugh (1991). Bougainville secessionism. *Journal de la Société des Océanistes* (92–93), s. 53–59.
- Lasslett, Kristian (2010). Winning hearts and mines: The Bougainville crisis, 1988–90. In: Jackson, Richard – Murphy, Eamon – Poynting, Scott, *Contemporary State Terrorism* (Abingdon: Routledge), s. 141–162.
- Laveil, Mahalopa (2023). Bougainville's future weighs on PNG's political stability. *Lowy Institute*. 17. 11. 2023 (<https://www.lowyinstitute.org/publications/bougainville-s-future-weighs-png-s-political-stability>, 21. 03. 2024).
- Lees, Sean – Havini, Marilyn – Murdock, Janet (nedatováno). *Bougainville Peace Agreement: The Burnham I and II Dialogues* (https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/asia_pacific_rbp/PC_Bougainville_PA.pdf, 12. 03. 2024), s. 1–22.
- McDonald, Hamish (2019). The promised land. *The Monthly* (<https://www.themonthly.com.au/issue/2019/november/1572526800/hamish-mcdonald/promised-land#mtr>, 16. 03. 2024).
- McIntosh, Alastair (1990). The Bougainville Crisis: A South Pacific Crofters' War. *Radical Scotland* 44 April/May, s. 18–22.
- Miller, David – Colemanová, Janet – Connolly, William – Ryan, Alan (1995). *Blackwellova encyklopedie politického myšlení* (Brno: Barrister & Principal).
- Nisira, Patrik (2017). Leadership Challenges for the Autonomous Bougainville Government. *SSGM Discussion Paper* 2017/3, 1–15.

Nobetau, Joseph (2023). Bougainville – What’s next?. *The Interpreter*. 29. 06. 2023 (<https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/bougainville-what-s-next>, 20. 03. 2024).

O’Brien, Patricia (2023). Bougainville’s President Toroama Goes to Washington. *The Diplomat*. 14. 11. 2024 (<https://thediplomat.com/2023/11/bougainvilles-president-toroama-goes-to-washington/>, 17. 04. 2024).

O’Callaghan, Mary-Louise (2002). The origins of the conflict. In: Carl, Andy – Garasu, Sr. Lorraine, Weaving consensus: The Papua New Guinea – Bougainville peace process. *Accord* 12 (September 2002), s. 6–11.

O’Faircheallaigh, Ciaran (1990). The Bougainville Crisis. *Policy, Organization and Society* 1 (1), s. 30–35.

Payne, Hon Marise (2019) Bougainville Referendum. *Australian Minister for Foreign Affairs*. 12. 12. 2019 (<https://www.foreignminister.gov.au/minister/marise-payne/media-release/bougainville-referendum>, 12. 03. 2024).

Peake, Gordon – Pohle, Camilla (2023). What Does U.S. Reengagement in Papua New Guinea Mean for Bougainville?. *United States Institute of Peace*. 09. 03. 2023 (<https://www.usip.org/publications/2023/03/what-does-us-reengagement-papua-new-guinea-mean-bougainville>, 11. 04. 2024).

Pohle, Camilla (2023). Bougainville Seeks U.S. Support Amid Strategic Rivalry in the Pacific. *United States Institute of Peace*. 16. 11. 2023 (<https://www.usip.org/publications/2023/11/bougainville-seeks-us-support-amid-strategic-rivalry-pacific>, 23. 03. 2024).

Potočný, Miroslav – Ondřej, Jan (2003). *Mezinárodní právo veřejné* (Praha: C.H. Beck).

Powles, Anna (2019). How Bougainville may be a new country in the Pacific and why that matters to China. *Down To Earth*. 13. 12. 2019

(<https://www.downtoearth.org.in/news/governance/how-bougainville-may-be-a-new-country-in-the-pacific-and-why-that-matters-to-china-68400>, 19. 03. 2024).

Premdas, Ralph R. (2004). Bougainville: The quest for self-determination. In: Bahcheli, Tozun – Bartmann, Barry – Srebnik, Henry, *De Facto States: The Quest for Sovereignty* (Abingdon: Routledge), s. 232–244.

Radan, Peter (2008). Secession: A Word in Search of a Meaning. In: Pavković, Aleksandar – Radan, Peter. *On the Way to Statehood: Secession and Globalisation* (Hampshire: Ashgate Publishing Limited), s. 17–32.

Regan, Anthony J. (2003). The Bougainville Peace Agreement, 2001-2002: Towards Order and Stability for Bougainville?. In: May, Ronald James, *Arc of Instability?: Melanesia in the Early 2000s* (Canberra: ANU Press), s. 9–26.

Regan, Anthony J. (2010). Bougainville: Beyond Survival. *Cultural Survival*. 05. 05. 2010 (<https://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/bougainville-beyond-survival>, 03. 02. 2024).

Regan, Anthony J. (2015). Identities among Bougainvilleans. In: Regan, Anthony J. – Griffin, Helga, *Bougainville before the conflict* (Australia: ANU E Press), s. 418–446.

Regan, Anthony J. (2017). Bougainville: Origins of the Conflict, and Debating the Future of Large-Scale Mining. In: Filer. Colin. – Le Meur, Pierre-Yves eds., *Large-scale Mines and Local-level Politics* (Canberra: ANU Press), s. 353–414.

Regan, Anthony J. (2018). The Bougainville Referendum Arrangements: Origins, Shaping and Implementation Part One: Origins and Shaping. *Department of Pacific Affairs* 2018 (4), s.1–16.

Regan, Anthony J. (2019). *The Bougainville Referendum: Law, Administration and Politics* (Department of Pacific Affairs: Australian National University).

Regan, Anthony J. – Baker, Kerryn – Oppermann, Thiago Cintra (2022). The 2019 Bougainville Referendum and the Question of Independence: From Conflict to Consensus. *The Journal of Pacific History* 57 (1), s. 58–88.

RNZ (2022). *Independent assessment of former Bougainville mine due to open*. 06. 12. 2022 (<https://www.rnz.co.nz/international/pacific-news/480185/independent-assessment-of-former-bougainville-mine-due-to-open>, 10. 02. 2024).

Rosůlek, Přemysl (2014). *Politický secesionismus & etické teorie : Allen Buchanan a jeho kritici* (Brno: Barrister & Principal).

Saffu, Yaw (1992). The Bougainville Crisis and Politics in Papua New Guinea. *The Contemporary Pacific* 4 (2), s. 325–343.

Scruton, Roger (1999). *Slovník politického myšlení* (Brno: Atlantis).

Sohia, Peter (2002). Early interventions. In: Carl, Andy – Garasu, Sr. Lorraine, Weaving consensus: The Papua New Guinea – Bougainville peace process. *Accord* 12 (September 2002), s. 16–23.

Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive (2017). *Secession*. 22. 06. 2017 (<https://plato.stanford.edu/archives/fall2017/entries/secession/#toc>, 14. 04. 2024).

Tapi, Robert (2002). From Burnham to Buin. In: Carl, Andy – Garasu, Sr. Lorraine, Weaving consensus: The Papua New Guinea – Bougainville peace process. *Accord* 12 (September 2002), s. 24–27.

Tierney, Stephen (1999). In a State of Flux: Self-Determination and the Collapse of Yugoslavia. *International Journal on Minority and Group Rights* 6 (1/2), s. 197–233.

United Nations Development Programme (nedatováno). *Bougainville Peace agreement*

(https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/asia_pacific_rbap/PC_Bougainville_PA.pdf, 09. 03. 2024), s. 1–22.

Vernon, Don (2015). The Panguna mine. In: Regan, Anthony J. – Griffin, Helga (2015). *Bougainville before the conflict* (Australia: ANU E Press), s. 258–273.

Westerman, Ashley (2019). Trying to Form the World's Newest Country, Bougainville Has A Road Ahead. *NPR*. 30. 12. 2019 (<https://www.npr.org/2019/12/30/789697304/trying-to-form-the-worlds-newest-country-bougainville-has-a-road-ahead>, 11. 04. 2024).

Wilson, Catherine (2022). Bougainville starts process to reopen controversial Panguna mine. *Aljazeera*. 06. 05. 2022 (<https://www.aljazeera.com/news/2022/5/6/holdbougainvillestartsprocessto-reopen-controversial-panguna-mine>, 10. 02. 2024).

Wiseman, Don (2024). Bougainville threat to bypass PNG Parliament in independence standoff. *RNZ*. 22. 03. 2024 (<https://www.rnz.co.nz/international/pacific-news/512435/bougainville-threat-to-bypass-png-parliament-in-independence-standoff>, 11. 04. 2024).

Woodbury, Jo (2015). The Bougainville independence referendum: Assessing the risks and challenges before, during and after the referendum. *Indo-Pacific Strategic Papers* January 2015, s. 2–32.

Resumé

The topic of this bachelor thesis is the journey of the small island region of Bougainville towards independence. The aim of the thesis is to identify the cause of Bougainville's secession efforts. At the same time, however, the thesis answers a series of research questions that will provide a holistic view that will form the basis for understanding the current situation of Bougainville and its future development. The issue of independence is very much intertwined with the definition of the concept of the state, secession as a way of creating a new state, the principle of the right to self-determination and national identity. The explanation of these concepts in the first chapter will provide the basis for an easier understanding of the issue.

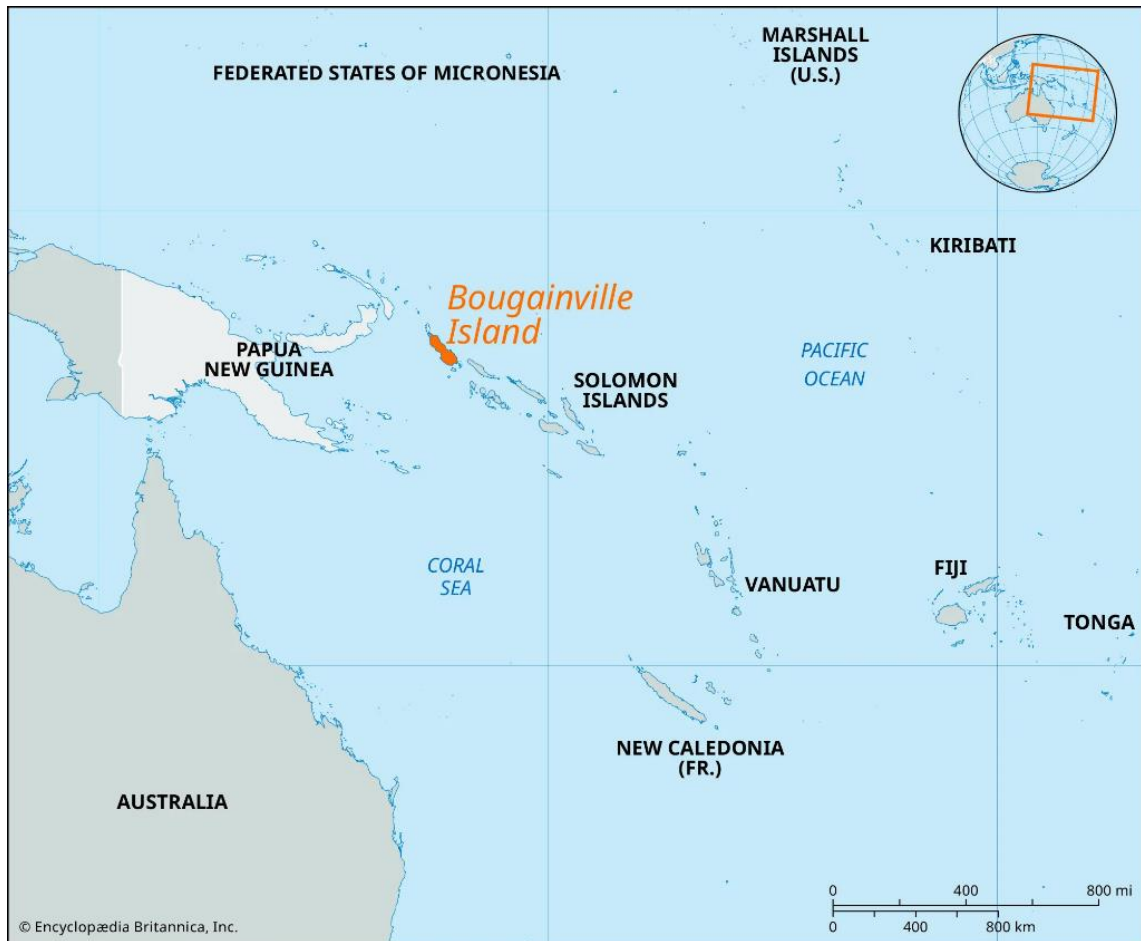
The following part of the thesis further analyses the complex process towards independence, which began as early as the late 1960s and early 1970s. This journey was influenced by historical events, conflicts and the aspirations of the local population. However, the opening of the Panguna gold and copper mine played an absolutely crucial role, which led secessionist feelings, as a result of unfair income distribution and ignoring the local population, to the emergence of a secessionist movement that unleashed a long-lasting conflict. The Bougainville crisis, which lasted for 10 years, was only brought to an end, after several attempts, by a peace treaty in 2001, on the condition of an independence referendum. The treaty allowed mutual communication and eventually opened the way for a political solution and a referendum a few years later. However, as a result of PNG's lack of willingness, the process is still ongoing and the result of the almost unanimous referendum has not yet been presented to Parliament.

According to many experts, however, Bougainville's independence is only a matter of time. It is therefore important for Bougainville's future to gain sufficient international support and to revive the economic potential that has been destroyed by the war. So far, several countries, including the USA and China, have provided financial assistance to Bougainville. However, much more will be needed for self-sufficiency. Currently, Bougainville is at a stage where political negotiations and

a final decision by the PNG Parliament will determine the next steps and potential independent state status.

Přílohy

Příloha č. 1: Mapa Bougainville a jeho geografických sousedů

Zdroj: Encyclopædia Britannica (nedatováno). *Bougainville Island, Papua New Guinea* (<https://www.britannica.com/place/Bougainville-Island#/media/1/75436/293371>, 17. 04. 2024).

Příloha č. 2: Naleziště zlata na Bougainville

Zdroj: O’Faircheallaigh, Ciaran – Regan, Anthony – Kikira, Dennis – Kenema, Simon (2016). *Small-scale mining in Bougainville: Impacts and policy responses* (Canberra, ACT: Dept. of Pacific Affairs, Coral Bell School of Asia Pacific Affairs, The Australian National University), s. 5.